

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Nacionalni standardi prevencije ovisnosti

Zagreb, 2026.

SADRŽAJ

UVOD	4
CILJ STANDARDA	5
METODOLOGIJA IZRADE STANDARDA	6
I. ORGANIZACIJA SUSTAVA PREVENCIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	7
II. STANDARDI PREVENCIJE OVISNOSTI	11
FAZA I. PLANIRANJE PROJEKTA/PROGRAMA	12
STANDARD 1. Utemeljenost projekta/programa na procjeni potreba	12
STANDARD 2. Definiranje ciljne skupine projekta/programa	13
STANDARD 3. Usmjerenost na rizične i zaštitne čimbenike	15
FAZA II. RAZVOJ PROJEKTA/PROGRAMA	17
STANDARD 4. Utemeljenost projekta/programa na teoriji (i dokazima učinkovitosti)	17
STANDARD 5. Definiranje razine prevencije na koju je usmjeren projekt/program	19
STANDARD 6. Definiranje okruženja u kojem/kojima se provodi preventivna intervencija	21
STANDARD 7. Usklađenost preventivnih intervencija s dobi i razvojnim karakteristikama	24
STANDARD 8. Definiranje strukture, sadržaja i načina provedbe projekta/programa	25
FAZA III. PROVEDBA PROJEKTA/PROGRAMA	27
STANDARD 9. Dosljedna provedba i opravdane prilagodbe projekta/programa	27
FAZA IV. EVALUACIJA PROJEKTA/PROGRAMA	29
STANDARD 10. Provedba evaluacije procesa i ishoda projekata/programa	29
HORIZONTALNI STANDARDI	31
STANDARD 11. Etička načela u provedbi preventivnih projekata/programa	31
STANDARD 12. Kompetencije osoba koje razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programme	32
III. KLJUČNI UVJETI ZA OSIGURAVANJE KVALITETE I ODRŽIVOSTI PREVENTIVNIH PROJEKATA I PROGRAMA	34
IV. SUSTAV ZA OSIGURANJE PRIMJENE STANDARDA	36
1. Primjena <i>Standarda</i> kroz stručnu procjenu i certifikaciju	36
2. Primjena <i>Standarda</i> za projekte i programe koji se financiraju putem javnih natječaja	36
3. Primjena <i>Standarda</i> za projekte i programe koji se ne financiraju putem javnih natječaja	37
4. Primjena <i>Standarda</i> za programe prevencije ovisnosti koji se provode u odgojno- obrazovnim ustanovama	37
V. OSIGURANJE PROVEDBE STANDARDA	38

VI. ZAVRŠNE ODREDBE	39
POJMOVNIK	40
LITERATURA	43
DODATAK 1. Što se preporučuje provoditi/što se pokazuje kao učinkovito?	44
DODATAK 2. Što se ne preporučuje/što se pokazuje kao manje učinkovito ili neučinkovito?	46
DODATAK 3. Pregled minimalnih kriterija prema standardima prevencije ovisnosti	48

UVOD

Prevenција ovisnosti ima ključnu ulogu u očuvanju zdravlja pojedinaca i društva u cjelini jer se upravo ulaganjem u preventivne aktivnosti jačaju otpornost i kapaciteti pojedinaca i zajednice te stvara zdravije i sigurnije okruženje za sve. Provedbom učinkovitih preventivnih aktivnosti, projekata i programa moguće je utjecati na sprječavanje ili odgađanje početka uporabe sredstava ovisnosti i ponašajnih ovisnosti, kao i pružiti podršku osobama koje su već započele s uporabom. Takvom prevencijom smanjuje se vjerojatnost razvoja ovisnosti i povezanih rizičnih obrazaca ponašanja te nastanka zdravstvenih, socijalnih i ekonomskih posljedica.

Kako bi se navedeno ostvarilo, preventivne aktivnosti, projekte i programe potrebno je provoditi pravovremeno, sustavno, sveobuhvatno i u skladu sa znanstveno utemeljenom praksom, odnosno pristupom koji podrazumijeva sustavni proces donošenja odluka ili pružanje usluga za koje postoje znanstveni dokazi da će poboljšati mjerljive ishode korisnika¹. Osim toga, preventivne aktivnosti potrebno je dosljedno provoditi i evaluirati njihovu učinkovitost.

Posljednjih petnaest godina sve je više prepoznata potreba ulaganja u područje prevencije ovisnosti te su postignuti značajni napredci na međunarodnoj, europskoj i nacionalnoj razini u području razvoja znanstveno utemeljene prevencije. U svrhu provedbe učinkovitih i na dokazima utemeljenih preventivnih projekata i programa kreirano je više korisnih dokumenata, standarda i priručnika: [Međunarodni standardi prevencije zlouporabe droga](#), [Europski minimalni standardi kvalitete u području smanjenja potražnje droga](#) (EQUUS), [Europski standardi za kvalitetnu prevenciju zlouporabe droga](#) (EDPQS), [Zaključci Vijeća o provedbi Akcijskog plana EU-a za borbu protiv droga \(2013. – 2016.\) u pogledu minimalnih standarda kvalitete u smanjenju potražnje za drogama u Europskoj uniji](#), [Europski preventivni kurikulum](#) (EUPC). U Hrvatskoj su 2017. godine doneseni [Minimalni standardi u području prevencije ovisnosti u odgojno-obrazovnom sustavu](#).

Iako je najviše dostupnih dokumenata koji se odnose na prevenciju ovisnosti o drogama, važno je istaknuti da se provedbom preventivnih projekata i programa koji se usmjeravaju na stjecanje znanja, usvajanje normi i razvijanje socio-emocionalnih i životnih vještina djece, mladih i odraslih kako bi jačali kapacitete za donošenje zdravi(ji)h izbora, doprinosi prevenciji svih oblika ovisnosti, kao i drugih neprihvatljivih ponašanja.

Unatoč napretku, važno je istaknuti da su i dalje u ovom području prisutni brojni izazovi, kako na europskoj, tako i na nacionalnoj razini, kao što je nesustavna provedba preventivnih projekata i programa; naglasak na provedbi pojedinačnih aktivnosti povodom obilježavanja važnih datuma; provedba aktivnosti koje se nisu pokazale učinkovitima ili za koje ne postoje dokazi učinkovitosti, odnosno provedba onih aktivnosti koje se provode dugi niz godina bez propitivanja njihove učinkovitosti; iznimno rijetka provedba evaluacije ishoda, osobito evaluacije koja omogućuje procjenu učinka provedenih projekata i programa i dr.

---

¹Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2024).

Kako bi se odgovorilo na navedene izazove, potrebno je činiti dodatne napore u svrhu stjecanja znanja o znanstveno utemeljenoj prevenciji svih relevantnih dionika te unapređenja izrade, provedbe i dostupnosti kvalitetnih, na dokazima utemeljenih te znanstveno utemeljenih projekata i programa prevencije ovisnosti, namijenjenih različitim ciljanim skupinama koji se provode u različitim okruženjima i na različitim razinama. Također, potrebno je ulagati napore u ujednačavanje provedbe preventivnih aktivnosti u različitim sustavima.

Važnost i potreba za provedbom preventivnih projekata i programa prepoznata je na nacionalnoj razini te je obuhvaćena posebnim ciljevima, mjerama i aktivnostima *Nacionalne strategije djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine*.² Područje prevencije ovisnosti prepoznaje se kao jedna od ključnih javnozdravstvenih komponenti u okviru koje se naglašava da je preventivne intervencije potrebno provoditi putem integriranog, multidisciplinarnog i znanstveno utemeljenog pristupa, koherentnog djelovanju svih resora na nacionalnoj i lokalnoj razini.³

CILJ STANDARDA

Osnovni cilj Standarda je doprinijeti osiguravanju kvalitete aktivnosti koje se u Republici Hrvatskoj provode u području prevencije ovisnosti u okviru različitih okruženja i sustava, uspostavom nacionalnog referentnog okvira o odabiru, razvoju, provedbi i evaluaciji na dokazima utemeljenih preventivnih aktivnosti, projekata i programa.

Posebni ciljevi Standarda:

- donošenje nacionalnih standarda prevencije ovisnosti u svrhu ujednačavanja razvoja i provedbe kvalitetnih i na dokazima utemeljenih preventivnih aktivnosti u različitim okruženjima i sustavima;
- osiguravanje kontinuiranog vrednovanja preventivnih projekata i programa od strane *Povjerenstva za ocjenjivanje kvalitete i certifikaciju programa prevencije ovisnosti* ;
- osiguravanje provedbe evaluacije (procesa i ishoda) preventivnih projekata i programa;
- osiguravanje kontinuiranog stjecanja kompetencija provoditelja, praktičara i stručnjaka u području prevencije ovisnosti;
- osiguravanje multidisciplinarnosti i međusektorske suradnje svih dionika koji se bave prevencijom ovisnosti.

---

² Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti do 2030. godine, *NN 18/2023*.

³ Ibid.

METODOLOGIJA IZRADE STANDARDA

Pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo, u svibnju 2024. godine osnovana je stručna radna skupina sa zadaćom izrade *Nacionalnih standarda prevencije ovisnosti*. Stručna radna skupina okupila je predstavnike: Agencije za odgoj i obrazovanje; Hrvatskog zavoda za socijalni rad; Nastavnog zavoda za javno zdravstvo „dr. Andrija Štampar“; Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije; Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike; Ministarstva unutarnjih poslova; Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih; Ministarstva zdravstva; Obiteljskog centra; Sveučilišta u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventivna istraživanja; udruge Liga za prevenciju ovisnosti te Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Doprinos izradi *Standarda* dali su i drugi stručnjaci koji djeluju u području prevencije ovisnosti.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo koordinirao je radom stručne radne skupine i izradom dokumenta *Standarda*. Stručna radna skupina održala je pet radnih sastanaka u svrhu izrade *Standarda*, a konačni dokument usuglašen je u svibnju 2026. godine.

Nacionalni standardi prevencije ovisnosti namijenjeni su provoditeljima, praktičarima i stručnjacima koji se bave prevencijom ovisnosti, neovisno o sustavu u kojem se preventivni projekti i programi provode.

I. ORGANIZACIJA SUSTAVA PREVENCIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sustav prevencije u Republici Hrvatskoj organiziran je kroz djelovanje različitih tijela zaduženih za planiranje, koordinaciju, provedbu i verifikaciju preventivnih projekata i programa u okviru različitih sustava.

Tijela u sustavu prevencije ovisnosti

U svrhu planiranja i koordinacije preventivnih aktivnosti, projekata i programa u Republici Hrvatskoj, na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini uspostavljeno je više stručnih tijela koja okupljaju predstavnike različitih sustava koji sudjeluju u planiranju, koordinaciji i provedbi preventivnih aktivnosti. Ova tijela imaju važnu ulogu u osiguravanju međusektorske suradnje i usklađenog djelovanja svih relevantnih dionika, prilagođenog specifičnostima razina na kojima djeluju.

Na nacionalnoj razini djeluje ***Povjerenstvo za ovisnosti i ponašajne ovisnosti Vlade Republike Hrvatske*** čija je zadaća koordinacija aktivnosti ministarstava i drugih subjekata uključenih u program suzbijanja zlouporabe droga i ostalih ovisnosti i ponašajnih ovisnosti, uključujući i područje prevencije. *Povjerenstvo* je zaduženo za usvajanje godišnjih programa nadležnih ministarstava i drugih tijela državne uprave.

Na županijskoj razini djeluju ***županijska povjerenstva za ovisnosti i ponašajne ovisnosti*** koja okupljaju predstavnike svih sustava koji sudjeluju u provedbi preventivnih aktivnosti na razini pojedine županije. Zadaća povjerenstva je koordinacija, planiranje i unapređenje aktivnosti usmjerenih na suzbijanje i sprječavanje različitih oblika ovisnosti na području županija u kojima djeluju. Navedeno podrazumijeva prikupljanje podataka o pojavnosti ovisnosti i rizičnih ponašanja te procjenu potreba lokalne zajednice; aktivan doprinos u izradi županijskih akcijskih planova, što uključuje i područje prevencije ovisnosti; povezivanje relevantnih dionika na županijskoj razini te pružanje podrške u provedbi preventivnih projekata i programa.

Na županijskoj i lokalnoj razini također djeluju ***vijeća za prevenciju kriminaliteta***, kao međusektorska savjetodavna i operativna tijela koja okupljaju predstavnike raznih institucija koje djeluju na lokalnoj razini. Njihova je uloga osobito važna u prepoznavanju sigurnosnih rizika u lokalnoj zajednici, razmjeni podataka i iskustava te planiranju zajedničkih preventivnih aktivnosti u svrhu unapređenja sigurnosti zajednice kroz prevenciju kriminalnih radnji, nasilja i drugih oblika neprihvatljivog ponašanja, uključujući i ovisnosti.

U svrhu osiguravanja dosljedne provedbe programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade, u okviru odgojno-obrazovnog sustava djeluju ***županijski koordinatori za prevenciju ovisnosti*** te ***voditelji županijskih stručnih vijeća za preventivne programe u osnovnim i srednjim školama te učeničkim domovima***. U okviru sustava socijalne skrbi djeluju ***županijski koordinatori programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi***.

U svrhu osiguravanja dosljedne provedbe projekata i programa prevencije ovisnosti u svim sustavima te u svrhu unapređenja kvalitete i ujednačavanja pripreme, provedbe i evaluacije projekata i programa koji se provode u području prevencije ovisnosti, u skladu sa znanstveno-utemeljenom prevencijom i standardima prevencije ovisnosti, ključnu ulogu ima ***Povjerenstvo za ocjenu kvalitete i certifikaciju projekata/programa prevencije ovisnosti*** koje od 2019. godine djeluje pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo. Članove Povjerenstva čine osobe sa stručnim znanjem o razvoju, provedbi i evaluaciji preventivnih projekata i programa, a koji su ujedno i predstavnici svih sustava koji provode preventivne aktivnosti. Uloga *Povjerenstva* je provedba stručne procjene kvalitete projekata i programa, dodjela certifikata sukladno definiranim razinama kvalitete projekata/programa te pružanje preporuka za unapređenje kvalitete projekata/programa. O dodijeljenim razinama kvalitete preventivnih projekata i programa, *Povjerenstvo* dostavlja informacije nadležnim ministarstvima u čijem je djelokrugu područje prevencije ovisnosti.

Provoditelji preventivnih aktivnosti, projekata i programa

U Republici Hrvatskoj preventivne aktivnosti, projekti i programi provode se u okviru zdravstvenog sustava, odgojno-obrazovnog sustava, sustava socijalne skrbi, sustava policije te u okviru civilnog sektora. Provedba se temelji na suradnji unutar pojedinih sustava, kao i međusektorskoj suradnji, čime se osigurava razmjena informacija, znanja i iskustva te zajednički rad na provedbi aktivnosti, projekata i programa.

U okviru **zdravstvenog sustava** provode se aktivnosti usmjerene na prevenciju, rano otkrivanje i ranu intervenciju svih problema mentalnog zdravlja (u koje spadaju i ovisnosti), kao i mjere očuvanja mentalnog zdravlja u zajednici. Preventivne aktivnosti usmjerene su na univerzalnu prevenciju (provedba preventivnih projekata i programa, edukacija i radionica) te na razinu selektivne i indicirane prevencije (rano otkrivanje rizičnih ponašanja, individualno i grupno savjetovanje). Ključnu ulogu u provedbi preventivnih aktivnosti u okviru zdravstvenog sustava imaju *službe za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti* koje djeluju u sklopu zavoda za javno zdravstvo jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grada Zagreba

Hrvatski zavod za javno zdravstvo ima značajnu ulogu u informiranju, provedbi edukacija i zagovaranju provedbe znanstveno-utemeljene prevencije, kao i izradi standarda i preporuka za provedbu preventivnih aktivnosti. Hrvatski zavod za javno zdravstvo vodi *Bazu preventivnih programa i projekata* koji se provode u Republici Hrvatskoj. Također, pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo djeluje i spomenuto *Povjerenstvo za ocjenjivanje kvalitete i certifikaciju projekta/programa prevencije ovisnosti*.

Ministarstvo zdravstva putem kontinuiranih natječaja podupire provedbu preventivnih projekata i programa zdravstvenih ustanova i organizacija civilnoga društva koji se provode u Republici Hrvatskoj.

Preventivne aktivnosti, projekti i programi u najvećoj se mjeri provode u okviru **odgojno-obrazovnog sustava** (u ustanovama ranog i predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, a u manjoj mjeri i na visokim učilištima).

Ustanove osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja imaju obvezu donošenja školskih preventivnih strategija u okviru kojih se provode preventivne aktivnosti, projekti i programi. Preventivne aktivnosti provode stručni suradnici škola (socijalni pedagozi, psiholozi) te odgojno-obrazovni djelatnici, educirani za provedbu pojedinih preventivnih projekata ili programa. Preventivne aktivnosti provode samostalno te u suradnji s drugim dionicima. Također, stručni suradnici škola (socijalni pedagozi, psiholozi) provode i preventivne aktivnosti na razini selektivne i indicirane prevencije.

Visoka učilišta imaju važnu ulogu u razvoju, provedbi i evaluaciji preventivnih aktivnosti, projekata i programa te u edukaciji studenata različitih struka, poput socijalne pedagogije, socijalnog rada i drugih područja, u okviru kolegija usmjerenih na područje prevencije.

Kako bi se preventivni projekti i programi mogli provoditi u sklopu odgojno-obrazovnog sustava, suglasnost za njihovu provedbu daje *Agencija za odgoj i obrazovanje* (AZOO). AZOO ima značajnu ulogu u promociji preventivnih programa, provedbi edukacija za njihovu provedbu, kao i praćenju provedbe preventivnih programa. AZOO u suradnji s ministarstvom nadležnim za odgoj i obrazovanje imenuje županijske koordinateure za prevenciju ovisnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama, a samostalno imenuje voditelje županijskih stručnih vijeća za preventivne programe u osnovnim i srednjim školama te učeničkim domovima⁴.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih putem kontinuiranih natječaja podupire provedbu preventivnih projekata i programa osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova, kao i organizacija civilnoga društva, a koji se u Republici Hrvatskoj provode u okviru odgojno-obrazovnog sustava.

U okviru **sustava policije**, posebna se pažnja posvećuje praćenju i analiziranju stanja sigurnosti i sigurnosnih pojava koje pogoduju nastanku i razvitku kažnjivih djela i drugih neprihvatljivih ponašanja, u cilju njihove prevencije. Prevencija u sustavu policije organizirana je na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, i to kroz rad Službe prevencije Ravnateljstva policije te ustrojstvenih, odnosno organizacijskih jedinica za prevenciju kriminaliteta u svim policijskim upravama, kao i u policijskim postajama. Navedene jedinice samostalno te u partnerstvu s drugima, osmišljavaju i provode preventivne kampanje, projekte, programe i druge promotivno-preventivne aktivnosti, odnosno preventivne intervencije usmjerene na prevenciju kaznenih djela i/ili prekršaja, nasilja, rizičnih ponašanja djece i mladih te drugih sigurnosnih rizika u zajednici, među kojima je i prevencija uporabe sredstava ovisnosti. U provedbi aktivnosti policija surađuje s drugim državnim tijelima, odgojno-obrazovnim ustanovama, zdravstvenim i socijalnim sustavom, jedinicama lokalne i područne samouprave, vijećima za prevenciju kriminaliteta, organizacijama civilnoga društva te

---

⁴ Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti do 2030. godine, NN 18/2023.

drugim relevantnim dionicima, radi jačanja sigurnosti zajednice i promicanja sigurnog i odgovornog ponašanja. Preventivne aktivnosti, odnosno intervencije provode specijalizirani policijski službenici za prevenciju koji su prethodno educirani kroz pedagoško-psihološku izobrazbu te posjeduju stručna znanja i kompetencije potrebne za planiranje i provedbu preventivnih aktivnosti, komunikaciju s različitim ciljanim skupinama, osobito djecom i mladima, kao i za međuresornu i partnersku suradnju.

U **sustavu socijalne skrbi** preventivne aktivnosti provode se prvenstveno na razini selektivne i indicirane prevencije, osobito kroz rad Obiteljskog centra i područnih službi (predavanja, radionice, individualno i grupno savjetovanje) i u suradnji s dionicima različitih sustava. U okviru Hrvatskog zavoda za socijalni rad provode se aktivnosti na razini indicirane prevencije (kratke intervencije, individualno i grupno savjetovanje. Hrvatski zavod za socijalni rad u provedbi aktivnosti prevencije ovisnosti ostvaruje suradnju i s dionicima drugih sustava.

Ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi imenuje županijske koordinateure programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi. Također, ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi putem kontinuiranih natječaja podupire provedbu preventivnih projekata i programa organizacija civilnoga društva.

Značajnu ulogu u provedbi preventivnih projekata i programa ima i **civilni sektor**. Organizacije civilnoga društva provode preventivne projekte i programe na temelju odobrenih sredstava za financiranje od strane ministarstava, županija i gradova, fondova Europske unije i drugih izvora. Na razini univerzalne prevencije projekte i programe provode u partnerstvu s odgojno-obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, dok na razini selektivne i indicirane ostvaruju partnerstvo sa zdravstvenim ustanovama, ustanovama socijalne skrbi te policije. Za razliku od drugih institucionalnih sustava, organizacije civilnoga društva odlikuju se visokom razinom fleksibilnosti u pripremi, provedbi i prilagodbi preventivnih aktivnosti. Također, aktivno doprinose jačanju međusektorske suradnje i povećanju dostupnosti preventivnih projekata i programa u Republici Hrvatskoj.

II. STANDARDI PREVENCIJE OVISNOSTI

Nacionalni standardi prevencije ovisnosti temelje se na međunarodnim i europskim standardima te dokumentima usmjerenim na prevenciju ovisnosti, uz prilagodbu nacionalnom kontekstu. *Standardi* ukazuju na važne komponente koje preventivne aktivnosti, projekti i programi moraju zadovoljavati kako bi se utjecalo na njihovu učinkovitost i izbjegli nenamjerni štetni učinci. Svaki standard sadrži minimalne kriterije za njegovu provedbu i dodatne preporuke u svrhu unaprjeđenja preventivnih projekata/programa.

Ovaj dokument obuhvaća ukupno dvanaest standarda, pri čemu njih deset prati faze koje se odnose na planiranje, razvoj, provedbu i evaluaciju preventivnih projekata/programa, a dva se odnose na horizontalne standarde koji se primjenjuju u svim fazama preventivnog djelovanja. Standardi organizirani prema fazama provedbe prikazuju što čini kvalitetan preventivni projekt/program, od njegova planiranja i razvoja, do provedbe i evaluacije, dok horizontalni standardi naglašavaju načela odgovorne, etične i stručne provedbe.

Standardi obvezuju sve dionike na odgovorno planiranje, provedbu i evaluaciju aktivnosti, kontinuirano unapređivanje vlastitih kompetencija te zaštitu prava i dobrobiti sudionika. Dosljedna primjena svih standarda doprinosi jačanju kvalitete sustava prevencije, profesionalizaciji rada i izgradnji povjerenja u preventivne projekte i programe.

Standardi obuhvaćeni ovim dokumentom:

FAZA I. PLANIRANJE PROJEKTA/PROGRAMA

1. Utemeljenost projekta/programa na procjeni potreba
2. Definiranje ciljne skupine projekta/programa
3. Usmjerenost na rizične i zaštitne čimbenike

FAZA II. RAZVOJ PROJEKTA/PROGRAMA

4. Utemeljenost projekta/programa na teoriji (i dokazima učinkovitosti)
5. Definiranje razine prevencije na koju je usmjeren projekt/program
6. Definiranje okruženja u kojem/kojima se provodi preventivna intervencija
7. Usklađenost preventivnih intervencija s dobi i razvojnim karakteristikama
8. Definiranje strukture, sadržaja i načina provedbe projekta/programa

FAZA III. PROVEDBA PROJEKTA/PROGRAMA

9. Dosljedna provedba i opravdane prilagodbe projekta/programa

FAZA IV. EVALUACIJA PROJEKTA/PROGRAMA

10. Provedba evaluacije procesa i ishoda projekata/programa

HORIZONTALNI STANDARDI

11. Etička načela u provedbi preventivnih projekata/programa
12. Kompetencije osoba koje razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programe

FAZA I. PLANIRANJE PROJEKTA/PROGRAMA

STANDARD 1. Utemeljenost projekta/programa na procjeni potreba

Preventivni projekti/programi provode se na temelju procjene potreba koja opisuje prirodu i razmjere problema i/ili potreba u zajednici te jasno obrazlaže zbog čega je isti potrebno provoditi. Procjena potreba temelji se na detaljnim, raznolikim i relevantnim informacijama o uporabi sredstava ovisnosti, odnosno prisutnosti ponašajnih ovisnosti u općoj populaciji, zajednici i/ili okolini te ciljanoj skupini projekta/programa, kao i uvidom u druge relevantne karakteristike zajednice, ciljane skupine i okruženja (npr. rizična ponašanja, kriminalitet, stavovi i sl.). Podaci na kojima se temelji procjena potreba mogu se prikupiti pregledom dostupnih istraživanja, uvidom u stručnu literaturu, kao i provedbom istraživanja na lokalnoj razini/s ciljanom skupinom.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Preventivni projekt/program sadrži sažet i jasan opis procjene potreba koji se temelji na činjenicama, a ne pretpostavkama.
- Procjena potreba temelji se na recentnim nacionalnim, regionalnim i/ili lokalnim podacima (ako je moguće, ne starijim od 5 godina). Ako se koriste zastarjeli podaci, obrazložiti razloge njihovog korištenja.
- Kako bi se dobila sveobuhvatna procjena situacije, koriste se različiti izvori podataka (npr. nacionalni, regionalni i lokalni strateški dokumenti i planovi, rutinski podaci, podaci dostupnih istraživanja, perspektive ciljane skupine).
- Jasno je opisano koji su izvori podataka korišteni i na koji način su prikupljeni (npr. pregled literature, analiza postojećih podataka, provedba upitnika ili intervjua).
- Ako se procjena potreba oslanja primarno na sekundarne podatke, obrazloženo je kako su podaci primjenjivi na lokalni kontekst te su navedena njihova ograničenja.
- Prepoznati su ključni problemi i/ili potrebe na koje projekt/program odgovara.
- Jasno je prikazana povezanost između procijenjenih potreba, ciljane skupine, razine prevencije, ciljeva i planiranih aktivnosti preventivnog projekta/programa.

Preporuka:

- Prilikom procjene potreba primijeniti kulturalno osjetljiv pristup, odnosno uzeti u obzir kulturalne i druge specifičnosti ciljane skupine i njezina okruženja, uključujući vrijednosti, norme, stavove i iskustva povezana s uporabom sredstava ovisnosti i ponašajnim ovisnostima te drugim rizičnim ponašanjima.
- Gdje je moguće, uključiti i perspektivu ciljane skupine (npr. putem kratkih upitnika, razgovora ili fokus grupa).

STANDARD 2. Definiranje ciljne skupine projekta/programa

Svaki preventivni projekt/program usmjeren je određenoj ciljanoj skupini (a ponekad i ciljanim skupinama, npr. djeci i roditeljima) na koju se njegovom provedbom želi utjecati (da stekne određeno znanje, usvoji vještine i sl.). Dobro razumijevanje ciljne skupine i njene stvarne životne situacije preduvjet je za promišljanje o potrebnim prilagodbama aktivnosti preventivnog projekta/programa ciljanoj skupini kojoj je namijenjen kako bi se postigao planirani učinak projekta/programa. Ciljana skupina definira se na temelju procjene potreba te uključuje relevantne karakteristike koje omogućuju jasno razumijevanje kome je projekt/program namijenjen i na koji način će se provoditi. Stoga, nije dovoljno ciljanu skupinu definirati „široko“, navodeći da je projekt/program namijenjen npr. „djeci i mladima“.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Ciljana skupina jasno je definirana i prepoznatljiva (npr. pojedinci, skupine, kućanstva, zajednice ili druga jedinica).
- Ciljana skupina opisana je kroz ključne karakteristike, kao što su dob (npr. mladi u dobi od 13. i 14. godina), spol (ako je relevantno), razvojna faza (npr. rana adolescencija), broj (npr. svi učenici 7. i 8. razreda osnovne škole, njih ukupno 178), područje ili okruženje (npr. pohađaju određenu školu, žive u određenom mjestu, okupljaju se na određenim lokacijama) i sl. Za pojedine programe selektivne ili indicirane prevencije možda će biti važne i neke druge karakteristike ciljne skupine (npr. roditelji čija su djeca starosti do tri godine, bračni status i sl.).
- Opis ciljne skupine uključuje i relevantne karakteristike okruženja u kojem ciljana skupina živi ili se okuplja (npr. škola, obitelj, lokalna zajednica) te uzima u obzir i druga obilježja, poput vrijednosti, normi, stavova i iskustva povezanih s uporabom sredstava ovisnosti i ponašajnih ovisnosti te drugim rizičnim ponašanjima.
- Opis ciljne skupine temelji se na procjeni potreba i povezan je s identificiranim problemima i potrebama.
- Ciljana skupina opisana je u odnosu na razinu rizika (npr. opća populacija, skupine u povećanom riziku, pojedinci s ranim znakovima problema).
- Jasno su definirani kriteriji uključivanja/isključivanja sudionika (npr. djeca koja iskazuju određena ponašanja, djeca koju je za sudjelovanje u programu predložila stručna služba škole i sl.).
- Procijenjena je dostupnost i motivacija ciljne skupine za sudjelovanje u projektu/programu (npr. putem uvida u okruženje, razgovora ili jednostavnih upitnika).
- Jasno je prikazana povezanost između ciljne skupine, razine prevencije, ciljeva i planiranih aktivnosti projekta/programa.

Preporuke:

- Prilikom definiranja uključivanja/isključivanja ciljane skupine, osobito ako se provodi projekt/program selektivne ili indicirane prevencije, obratiti pažnju na moguću stigmatizaciju/etiketiranje i predvidjeti načine ublažavanja istog.
- Ako je moguće, u kreiranje projekta/programa (u fazi planiranja) uključiti i predstavnike ciljane skupine.
- Ako je primjereno, osim ciljane skupine koja će sudjelovati u projektu/programu (izravni korisnici), razmotriti i ulogu/utjecaj projekta/programa i na neizravne korisnike, odnosno one koji će biti posredno uključeni (npr. roditelji, braća i sestre učenika, učitelji).

STANDARD 3. Usmjerenost na rizične i zaštitne čimbenike

Prilikom razvoja preventivnog projekta/programa potrebno je usmjeriti se na rizične i zaštitne čimbenike za koje je na temelju stručne literature, istraživanja i/ili procjene potreba utvrđeno da su povezani s ponašanjima, stavovima, normama, uvjerenjima i okolnostima na koje se projekt/program želi usmjeriti.

Rizični čimbenici su obilježja ponašanja, psihosocijalnog funkcioniranja, okruženja ili društvenog konteksta koja su povezana s povećanom vjerojatnošću uporabe sredstava ovisnosti, razvoja ponašajnih ovisnosti ili drugih rizičnih ponašanja. To mogu biti kontekstualni čimbenici (npr. zakoni i norme koji idu u prilog uporabi sredstava ovisnosti ili ponašajnih ovisnosti, kao što su dostupnost i oglašavanje u digitalnom okruženju) te individualni i interpersonalni čimbenici (npr. stavovi prema uporabi; niska razina znanja, svijesti i informiranosti o rizicima i opasnostima ovisnosti; impulzivnost; slaba povezanost s obitelji i školom; izostanak roditeljskog nadzora i kontrole). **Zaštitni čimbenici** mogu smanjiti ranjivost pojedinaca, odnosno to su obilježja koja ublažavaju ili štite od učinka postojećih rizičnih čimbenika. Neki od zaštitnih čimbenika su: uravnoteženi temperament, zdravi i stabilni obiteljski odnosi, adekvatan roditeljski nadzor i podrška, razvijene socijalne i životne vještine, visoka razina informiranosti i svijesti o rizicima i opasnostima ovisnosti, pozitivne norme u zajednici.⁵

Rizične i zaštitne čimbenike potrebno je promatrati na individualnoj razini (osobna obilježja pojedinca), mikrorazini (socijalne i interpersonalne interakcije) te makrorazini (čimbenici u zajednici, institucijama, društvu). Upravo njihova interakcija može osobu izložiti riziku ili zaštititi od pojave rizičnog ponašanja, uključujući uporabu sredstava ovisnosti i obrasce ponašanja povezane s ponašajnim ovisnostima. Uporaba sredstava ovisnosti i razvoj ponašajne ovisnosti složeni su procesi na koje utječu različiti čimbenici i ni jedan čimbenik sam po sebi ne može prouzročiti rizične obrasce ili uporabu sredstava ovisnosti. Svaka razvojna faza, od dojenačke do odrasle dobi povezana je s razvojem određenih sposobnosti, vještina, kognitivnog, emocionalnog i psihološkog funkcioniranja, a svaki veći poremećaj tog razvoja, u interakciji s drugim događajima ili čimbenicima iz okoline, može dovesti do razvoja poremećaja, poput problema s uporabom sredstava ovisnosti ili razvoja ponašajnih ovisnosti. Učinkovite preventivne aktivnosti koje se provode u određenoj razvojnoj fazi mogu imati dugoročne učinke, a pozitivni učinci mogu se prenijeti i na druga područja života.⁶

Identifikacija rizičnih i zaštitnih čimbenika temelji se na procjeni potreba, a njihovo jasno definiranje ključno je za odabir ciljeva i aktivnosti projekta/programa. Preventivna intervencija treba biti usmjerena na smanjenje rizičnih čimbenika i/ili jačanje zaštitnih čimbenika koji su prepoznati kao relevantni za ciljanu skupinu.

---

⁵ Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2024).

⁶ Ibid.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Jasno su definirani rizični i zaštitni čimbenici relevantni za ciljanu skupinu i problem na koji se želi utjecati.
- Odabrani rizični i zaštitni čimbenici temelje se na nalazima dostupne i recentne stručne literature uključujući dostupne rezultate istraživanja na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.
- Rizični i zaštitni čimbenici opisani su u odnosu na razvojnu dob ciljane skupine.
- Rizični i zaštitni čimbenici povezani su s okruženjem u kojem se projekt/program provodi (npr. obitelj, škola, zajednica).
- Jasno je prikazano na koji način odabrani rizični i zaštitni čimbenici doprinose problemu i zbog čega su odabrani kao fokus projekta/programa.
- Jasno je prikazana povezanost između rizičnih i zaštitnih čimbenika, ciljeva projekta/programa i planiranih aktivnosti.
- Preventivne intervencije usmjerene su na konkretne rizične i/ili zaštitne čimbenike (npr. razvoj socijalnih vještina, jačanje roditeljskih kompetencija, smanjenje dostupnosti sredstava ovisnosti i mogućnosti uključivanja u rizična ponašanja povezana s ponašajnim ovisnostima).

Preporuke:

- Različite ciljane skupine mogu imati različite rizične i zaštitne čimbenike, stoga nije dovoljno opisivati čimbenike koji se odnose na opću populaciju.
- Moguće je provesti i vlastito istraživanje procjene rizičnih i zaštitnih čimbenika u svrhu razvoja određenog preventivnog projekta/programa.
- Prilikom definiranja rizičnih čimbenika uzeti u obzir i obilježja okruženja koja mogu povećati rizik, poput dostupnosti sredstava ovisnosti i ponašajnih ovisnosti, izloženosti rizičnim normama ili učestalosti štetnih i rizičnih ponašanja u okruženju.
- Usmjeravanje na manji broj ključnih rizičnih i zaštitnih čimbenika čime se povećava fokusiranost i učinkovitost projekta/programa.
- Važno je razlikovati čimbenike na koje je moguće izravno utjecati provedbom projekta/programa, od onih na koje je utjecaj ograničen.
- Ako je moguće, koristiti se postojećim modelima ili klasifikacijama rizičnih i zaštitnih čimbenika (npr. prema razinama: individualna razina, razina obiteljskog i školskog okruženja, okruženje zajednice, šire okruženje).

FAZA II. RAZVOJ PROJEKTA/PROGRAMA

STANDARD 4. Utemeljenost projekta/programa na teoriji (i dokazima učinkovitosti)

Preventivni projekti/programi temelje se na teorijama i dostupnim dokazima učinkovitosti. Teorijski okviri u prevenciji odnose se na skup međusobno povezanih koncepata koji opisuju, objašnjavaju i predviđaju različite aspekte ljudskog ponašanja⁷ (npr. objašnjavaju uzroke uporabe droga) te objašnjavaju kako i zbog čega preventivni projekt/program može proizvesti rezultate u ciljanoj skupini⁸. Odabir prikladne teorije pomaže bolje razumjeti stvarnost, složenost uporabe sredstava ovisnosti/ponašajnih ovisnosti i mehanizme promjene.

Nekoliko je važnih teorija potaknulo razvoj preventivnih aktivnosti utemeljenih na dokazima učinkovitosti i istraživanjima, među kojima se ističu etiološke teorije te teorije ljudskog razvoja i ponašanja. Etiološke teorije usmjerene su na uzroke uporabe sredstava ovisnosti i ponašajnih ovisnosti, dok se teorije ljudskog ponašanja bave načinom na koji ljudi uče i mogu mijenjati svoja ponašanja, posebice ona rizična za zdravlje i društvo. Prevencijska znanost oslanja se i na teorije iz drugih područja, poput biheviornalne ekonomije, neuropsihologije i biheviornalne znanosti.⁹

Ako se planira provoditi postojeći preventivni projekt/program, važno je provjeriti postoje li **znanstveni dokazi o učinkovitosti** preventivnog projekta/programa. Navedeno znači da je projekt/program razvijen, testiran i evaluiran u skladu sa znanstvenim metodama te da je pokazao pozitivne učinke na ciljanu skupinu. Informacije o znanstveno učinkovitim preventivnim programima dostupne su u različitim bazama/registrima evaluiranih programa.

Odabir teorijskog okvira treba biti povezan s nalazima procjene potreba, uključujući identificirane rizične i zaštitne čimbenike te usmjeren na objašnjenje mehanizama promjene na koje projekt/program želi utjecati. Na navedene načine osigurava se da su ciljevi i aktivnosti projekta/programa logički povezani s problemom na koji se želi utjecati.

Gdje se mogu pronaći preventivni projekti/programi utemeljeni na dokazima učinkovitosti?

- [Portal najboljih praksi - baza podataka s najnovijim dokazima o aktivnostima u području ovisnosti](#): U ovoj bazi mogu se pronaći programi razvrstani prema području suzbijanja ovisnosti, supstanci, ciljanoj skupini i razini učinkovitosti dokaza. Bazu podataka redovito ažurira Agencija Europske unije za droge (EUDA).
- [Xchange](#): Online registar procijenjenih preventivnih programa koji su provedeni u Europi. U Registru je moguće pronaći preventivne programe razvrstane prema različitim razinama učinkovitosti, kratki opis programa, iskustvima provedbe u različitim zemljama te kontakt

---

⁷ Ibid.

⁸ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2011).

⁹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2024).

podatke osoba koje su ih provodile. Registar koordinira Agencija Europske unije za droge (EUDA).

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- U projektu/programu jasno je naveden teorijski okvir na kojem se isti temelji (npr. teorije razvoja, teorije ponašanja).
- Obrazloženo je na koji način odabrani teorijski okvir objašnjava problem i mehanizme promjene relevantne za ciljanu skupinu (povezanost između čimbenika, ciljeva i aktivnosti).
- Ako se provodi postojeći projekt/program, navedeni su dostupni dokazi o njegovoj učinkovitosti (npr. evaluacije, registri preventivnih projekata/programa) te je obrazložena njihova primjenjivost na kontekst u kojem će se projekt/program provoditi.
- Ako se razvija novi projekt/program, obrazloženo je na koji način su odabrane aktivnosti utemeljene na teoriji i dostupnim dokazima iz stručne literature.

Preporuke:

- Preporučuje se izraditi logiku djelovanja projekta/programa (engl. Theory of Change ili logički model) kojom se prikazuje povezanost između procijenjenih potreba, rizičnih i zaštitnih čimbenika, ciljeva, aktivnosti te kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih očekivanih ishoda.
- Odabrati preventivne projekte/programe koji su evaluirani i dostupni u relevantnim bazama/registrima (npr. EUDA Xchange, Portal najboljih praksi).
- Koristiti recentne izvore i dokaze o učinkovitosti te provjeriti njihovu relevantnost za ciljani kontekst.

STANDARD 5. Definiranje razine prevencije na koju je usmjeren projekt/program

Ovisno o stupnju ranjivosti (i rizika) ciljane skupine, potrebno je prilagoditi razinu prevencije na koju je preventivni projekt/program usmjeren. Preventivni projekti/programi **univerzalne prevencije** ciljaju cijelu populaciju (npr. učenike, lokalnu zajednicu), odnosno skupine pojedinaca, neovisno o njihovom individualnom riziku, prethodnoj uporabi sredstava ovisnosti ili prisutnosti rizičnih obrazaca ponašanja povezanih s ponašajnim ovisnostima. Provode se bez prethodnog probira na rizik i usmjereni su na sve članove određene populacije ili skupine. Cilj univerzalne prevencije je odvratiti ili odgoditi početak uporabe sredstava ovisnosti te smanjiti rizik razvoja rizičnih obrazaca ponašanja povezanih s ponašajnim ovisnostima, a većinom su usmjereni na usvajanje normativnih uvjerenja i stjecanje životnih vještina. U ovu skupinu ubrajaju se preventivni programi koji se provode u školama, a obuhvaćaju cijelu populaciju.

Projekti/programi **selektivne prevencije** ciljaju ranjive skupine (npr. mladi u nepovoljnom položaju, ranjive obitelji) čiji je rizik od poremećaja značajno veći od prosjeka. Aktivnosti ovih projekata/programa usmjerene su na specifične rizične i zaštitne čimbenike za ciljanu skupinu.

Projekti/programi **indicirane prevencije** ciljaju na ranjive pojedince (npr. mladi koji imaju iskustvo uporabe sredstva ovisnosti/ponašajnih ovisnosti) i pomažu im nositi se s rizičnim čimbenicima i osobinama ličnosti koji ih čine ranjivijima na povećanje uporabe sredstava ovisnosti, odnosno ponašajnih ovisnosti. Cilj indiciranih preventivnih aktivnosti nije nužno usmjeren na sprječavanje početka uporabe, već i na sprečavanje razvoja ovisnosti, kao i smanjivanje učestalosti uporabe ili sprječavanje napredovanja do štetnijih obrazaca uporabe sredstava ovisnosti/ponašajnih ovisnosti.

Uz univerzalnu, selektivnu i indiciranu prevenciju, posebno se ističu i **strategije prevencije u okruženju** koje su usmjerene na promjenu neposrednog kulturnog, društvenog, fizičkog i ekonomskog okruženja u kojem osobe donose odluke o uporabi sredstava ovisnosti, odnosno ponašajnih ovisnosti. Ova perspektiva uzima u obzir činjenicu da na uporabu sredstava ovisnosti/ponašajnih ovisnosti utječe složen skup čimbenika u okruženju, kao što su očekivanja ili prihvatanja zajednice u kojoj osobe žive, poruke koje se komuniciraju u javnosti, postojeći zakonodavni okvir, dostupnost sredstava ovisnosti i sl.

Odabir razine prevencije temelji se na procjeni potreba, uključujući identificirane rizične i zaštitne čimbenike te obilježja ciljane skupine. Jasno definiranje razine prevencije je važno kako bi se osiguralo da su aktivnosti projekta/programa primjereno usmjerene i prilagođene stvarnim potrebama korisnika.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Jasno je navedeno kojoj razini prevencije projekt/program pripada (univerzalna, selektivna, indicirana, strategije prevencije u okruženju).
- Odabir razine prevencije obrazložen je na temelju procjene potreba i karakteristika ciljane skupine (npr. razina rizika, prisutnost rizičnih ponašanja).
- Ciljana skupina i razina prevencije međusobno su usklađene (npr. univerzalna prevencija – opća populacija; selektivna – skupine u povećanom riziku; indicirana – pojedinci s ranim znakovima problema).
- Ako projekt/program uključuje više razina prevencije, jasno su razgraničene aktivnosti koje pripadaju pojedinoj razini i kojoj ciljnoj skupini.
- Ako je projekt/program usmjeren na selektivnu ili indiciranu prevenciju, jasno su definirani kriteriji uključivanja sudionika.
- Jasno je prikazana povezanost između razine prevencije, ciljeva i planiranih aktivnosti projekta/programa.

Preporuke:

- Izbjegavati općenito definiranje razine prevencije bez jasnog obrazloženja (npr. označavanje projekta kao univerzalnog bez uvida u razinu rizika ciljane skupine).
- Gdje je primjereno, dobro je kombinirati različite razine prevencije (npr. aktivnosti na univerzalnoj razini uz dodatne aktivnosti za skupine u riziku).
- Razmotriti i aktivnosti usmjerene na okruženje (npr. škola, zajednica, regulatorne mjere) kao dopunu aktivnostima usmjerenim na pojedince (mlade, roditelje, stručnjake).

STANDARD 6. Definiranje okruženja u kojem/kojima se provodi preventivna intervencija

Okruženjem se smatra društveno i/ili fizičko okruženje, kao što su obitelj, škola, radno mjesto, noćni klub, zajednica. Odabir okruženja u kojem se provodi projekt/program definira se u skladu s procjenom potreba ciljane skupine. Odabrano okruženje može biti ono koje ima veliku važnost za ciljanu skupinu (npr. mjesta okupljanja mladih, noćni klub, centar za mlade) ili ono u kojem ciljana skupina provodi puno vremena (npr. škola, radno mjesto). Odabir takvog okruženja povećava mogućnosti doseganja i zadržavanja ciljane skupine u projektu/programu, u usporedbi s okruženjima koja nisu dio svakodnevnog života ciljane skupine, kao što je možda prostor pružatelja usluga.¹⁰

Okruženja u kojima se provode preventivni projekti/programi:

Školsko okruženje, odnosno odgojno-obrazovno okruženje (vrtić, škola) je mikrookruženje u kojem djeca i mladi provode mnogo vremena i ključne su institucije koje utječu na odgoj i obrazovanje djece i mladih, njihov razvoj, prosocijalne stavove, kao i na ponašanje. Prednost provedbe preventivnih projekata/programa u ovom okruženju prvenstveno je u dostupnosti djece i mladih, odnosno mogućnosti provedbe aktivnosti sa svima (kao univerzalnom populacijom), kao i prepoznavanja i provedbe aktivnosti usmjerenih na skupine i pojedince u riziku. Iako se najčešće provode u školskom okruženju, posebno prilagođeni preventivni programi/projekti provode se i s djecom vrtićke dobi,¹¹ a više je pažnje potrebno posvetiti i projektima/programima koji bi se provodili s mladima koji pohađaju visoka učilišta.

Obiteljsko okruženje jedno je od ključnih okruženja socijalizacije djece i mladih. U obitelji se oblikuju uvjerenja, vrijednosti, stavovi, obrasci ponašanja i odnosi koji mogu djelovati kao rizični ili zaštitni čimbenici. Preventivne aktivnosti u obiteljskom okruženju mogu biti usmjerene na roditelje/skrbnike ili na obitelj kao cjelinu. Programi za roditelje/skrbnike usmjereni su ponajprije na jačanje roditeljskih kompetencija, uključujući učinkovitu komunikaciju, postavljanje granica, dosljednost u odgoju, praćenje ponašanja djece i mladih te pružanje podrške. Programi obiteljskih vještina uključuju roditelje/skrbnike i djecu/mlade te su usmjereni na unaprjeđenje obiteljskog funkcioniranja. Ovi programi usmjereni su na komunikaciju, međusobno razumijevanje, rješavanje sukoba, jačanje povezanosti te uvježbavanje vještina koje članovi obitelji koriste u svakodnevnim interakcijama. S obzirom na to da ne odrastaju sva djeca i mladi u obitelji, važno je istaknuti i **institucije alternativne skrbi** kao okruženje u kojem je važno provoditi preventivne aktivnosti, s ciljem usvajanja socio-emocionalnih vještina djece i mladih.

Značajan broj odraslih osoba zaposlen je i sudjeluje u nekom obliku boravka **u radnom okruženju**. Upravo zbog toga što osobe u radnom okruženju provode značajnu količinu vremena, omjer zadovoljavajućega i ispunjavajućega iskustva, u odnosu na ono stresno ili ugrožavajuće, može u velikoj mjeri utjecati na zdravlje i dobrobit zaposlenika, kao i na njihovu podložnost uporabi

---

¹⁰ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2011).

¹¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2024).

sredstava ovisnosti. Politike i aktivnosti u radnom okruženju mogu biti usmjerene na promjenu osobnih, socijalnih i čimbenika u okruženju koji utječu na vjerojatnost uporabe sredstava ovisnosti. Primjeri preventivnih aktivnosti u radnom okruženju: edukacija kao oblik prevencije korištenja sredstava ovisnosti; jačanje socijalne podrške; povjerljivi probir zaposlenika u riziku od uporabe sredstava ovisnosti/onih koji pokazuju problematično ponašanje na radnome mjestu i dr.

Strategijama prevencije u okruženju nastoji se mijenjati kontekst u kojem se određeno ponašanje, poput uporabe sredstava ovisnosti odvija (bilo na razini društva ili na određenim mjestima kao što su javna mjesta, mjesta za zabavu, klubovi mladih, trgovine koje prodaju alkoholna pića i sl.) kako bi se utjecalo na ograničavanje mogućnosti za nezdrava ili rizična ponašanja te kako bi se promovirala dostupnost zdravijih izbora. Aktivnosti u širem okruženju mogu biti regulatorne (*npr. zabrana reklamiranja igara na sreću; prekršajne i kaznene sankcije u slučaju nepoštivanja zakonske regulative*), fizičke (*npr. ograničavanje prodaje alkoholnih pića u određeno doba noći; povećanje broja prodavaonica voća i povrća u određenom kvartu*) i ekonomske (*npr. povećanje cijena duhanskih proizvoda oporezivanjem; zdraviji izbor je ekonomski isplativija opcija*).¹²

Preventivne aktivnosti moguće je (iako se provode rjeđe i navedeno zahtijeva značajno planiranje i angažman) provoditi **u zajednici**, kao i **uz korištenje medija**.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- U projektu programu jasno je definirano okruženje ili okruženja u kojima se provode aktivnosti (npr. škola, obitelj, zajednica).
- Obrazloženo je zbog čega je odabrano okruženje relevantno za ciljanu skupinu (npr. dostupnost sudionika, važnost okruženja za ponašanje).
- Opisano je na koji način odabrano okruženje omogućuje djelovanje na identificirane rizične i zaštitne čimbenike.
- Ako projekt/program uključuje više okruženja, jasno su opisane aktivnosti koje se provode u svakom od njih.
- Opisano je kako će se osigurati dostupnost i sudjelovanje ciljane skupine u odabranom okruženju (npr. vrijeme, mjesto, organizacija provedbe).
- Jasno je prikazana povezanost između okruženja, ciljane skupine, razine prevencije i planiranih aktivnosti.

---

¹² Ibid.

Preporuke:

- Odabrati okruženja koja su dio svakodnevnog života ciljane skupine kako bi se povećala dostupnost i učinkovitost aktivnosti.
- Gdje je primjereno, preporučuje se kombinirati više okruženja (npr. škola i obitelj) kako bi se pojačao učinak projekta/programa.
- Razmotriti i aktivnosti usmjerene na šire okruženje (npr. promjene u zajednici, medijske aktivnosti, regulatorne mjere) kao dopunu individualno usmjerenim aktivnostima.
- Preporučuje se koristiti dostupne informacije o učinkovitim pristupima u pojedinim okruženjima (npr. školsko, obiteljsko, radno okruženje).

STANDARD 7. Usklađenost preventivnih intervencija s dobi i razvojnim karakteristikama

Preventivna znanost uporabu sredstava ovisnosti i ponašajne ovisnosti promatra kao razvojno uvjetovane pojave, stoga je potrebno znati koje aktivnosti odgovaraju razvojnoj fazi i dobi pojedinca. Svaka razvojna faza, od dojenačke do odrasle dobi povezana je s razvojem određenih sposobnosti i vještina, kognitivnog, socijalnog i emocionalnog funkcioniranja. Svaki poremećaj razvoja, u interakciji s osobnim čimbenicima, čimbenicima iz okoline ili drugim događanjima može povećati vjerojatnost upuštanja u rizična ponašanja.

Učinkovite preventivne aktivnosti koje se provode u određenoj razvojnoj fazi mogu imati dugoročne učinke, a pozitivni učinci mogu se prenijeti i na druga područja života.¹³ Preventivne intervencije trebaju biti prilagođene dobi i razvojnoj fazi ciljane skupine kako bi bile razumljive, prihvatljive i učinkovite. Razvojne karakteristike ciljane skupine utječu na način na koji sudionici usvajaju znanja i razvijaju vještine. Prilikom planiranja i provedbe aktivnosti potrebno je uzeti u obzir kognitivne, emocionalne i socijalne karakteristike ciljane skupine te osigurati da su sadržaj, metode rada i način komunikacije primjereni njihovoj razvojnoj dobi. Usklađenost preventivnih intervencija s dobi i razvojnim karakteristikama doprinosi boljem razumijevanju sadržaja, većoj uključenosti sudionika i postizanju željenih ishoda projekta/programa.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Sadržaj aktivnosti primjeren je razini razumijevanja sudionika (npr. teme, primjeri i poruke usklađeni su s dobi sudionika).
- Odabrane metode rada odgovaraju razvojnim karakteristikama ciljane skupine.
- Trajanje i dinamika aktivnosti prilagođeni su dobi i razvojnim karakteristikama ciljane skupine (npr. kraće aktivnosti za mlađu djecu).
- Način komunikacije (jezik, stil, primjeri) prilagođen je ciljanoj skupini.
- Jasno je prikazana povezanost između dobi, razvojnih karakteristika ciljane skupine i odabranih aktivnosti projekta/programa.

Preporuke:

- Koristiti različite interaktivne metode rada kako bi se potaknulo aktivno sudjelovanje ciljane skupine te usvajanje znanja i vještina.
- Koristiti primjere i situacije koje su relevantne za svakodnevni život ciljane skupine.
- Prilagoditi aktivnosti specifičnostima okruženja (npr. škola, obitelj) u kojem se provode.
- Kontinuirano prilagođavati aktivnosti na temelju povratnih informacija sudionika.

---

¹³ Ibid.

STANDARD 8. Definiranje strukture, sadržaja i načina provedbe projekta/programa

Važni aspekti projekta/programa koji trebaju biti teorijski utemeljeni i jasno opisani su struktura, sadržaj i način provedbe aktivnosti. **Struktura** se odnosi na način na koji su aktivnosti organizirane i postavljene (npr. broj radionica koje će se provesti, njihovo trajanje, učestalost provedbe radionica). **Sadržaj** se odnosi na informacije o temama, znanju, vještinama, strategijama i porukama koje se obrađuju provedbom aktivnosti, a kojima se postižu željeni ishodi. **Provedba** se odnosi na načine na koje će se projekt/program provesti u praksi, a za koje se očekuje da će ih ciljana skupina prihvatiti (npr. primjena interaktivnih metoda rada s mladima, kao što su grupni rad i igranje uloga; provedba programa namijenjenih razvoju roditeljskih vještina u doba dana kada to roditeljima odgovara).¹⁴

Kako bi se definirali navedeni aspekti i olakšala edukacija provoditelja te osigurala dosljednost provedbe preventivnog projekta/programa, provedba evaluacije i otvorila mogućnost za njegovu dugoročnu provedbu, potrebno je izraditi materijale za provedbu projekta/programa. Primjeri materijala: priručnik za edukaciju izvoditelja, edukativni materijali namijenjeni ciljanoj skupini (zadaci, radne bilježnice, brošure, video zapisi), evaluacijski obrasci.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Jasno je opisana struktura projekta/programa (npr. broj aktivnosti, trajanje, učestalost i redoslijed provedbe).
- Jasno je definiran sadržaj aktivnosti i povezan s ciljevima projekta/programa (npr. razvoj socijalnih i životnih vještina, promjena stavova, jačanje zaštitnih čimbenika).
- Aktivnosti su međusobno povezane i čine logičan slijed (npr. postupno razvijanje znanja i vještina kroz više susreta).
- Način provedbe aktivnosti uključuje korištenje različitih, interaktivnih metoda rada (npr. grupni rad, igranje uloga, rasprave, praktične vježbe).
- Osigurana je dostupnost aktivnosti ciljanoj skupini (vrijeme, mjesto provedbe i sl.).
- Aktivnosti su prilagođene ciljanoj skupini (dob, razvojna faza, okruženje).
- Predviđen je dovoljan broj aktivnosti i trajanje provedbe kako bi se omogućilo usvajanje i uvježbavanje vještina (a ne samo jednokratno informiranje).
- Jasno je prikazana povezanost između ciljeva projekta/programa, sadržaja aktivnosti i metoda provedbe.
- Aktivnosti se temelje na dostupnim dokazima o učinkovitosti ili preporukama iz relevantne stručne literature.

---

¹⁴ Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2024).

Preporuke:

- Planirati aktivnosti projekta/programa kao kontinuirani proces (npr. više susreta kroz dulje razdoblje), a ne kao jednokratne aktivnosti.
- Kombinirati različite metode rada kako bi se potaknulo aktivno sudjelovanje ciljane skupine te usvajanje znanja i vještina.
- Uključiti elemente uvježbavanja i primjene naučenog u svakodnevnim situacijama.
- Koristiti postojeće, evaluirane projekte/programe ili aktivnosti koje imaju dokazanu učinkovitost (npr. baze podataka s dokazima o aktivnostima koje su učinkovite u području prevencije ovisnosti ili baze u kojima su dostupni evaluirani projekti/programi), kao i drugu relevantnu stručnu literaturu.
- Gdje i kada je moguće, u aktivnosti projekta/programa uključiti i relevantne osobe/dionike iz okruženja ciljane skupine (npr. roditelje, djelatnike ustanova).

FAZA III. PROVEDBA PROJEKTA/PROGRAMA

STANDARD 9. Dosljedna provedba i opravdane prilagodbe projekta/programa

Kako bi se osiguralo postizanje ciljeva opisanog preventivnog projekta/programa, važno je osigurati dosljednost provedbe aktivnosti projekta/programa. Dosljednost provedbe odnosi se na razinu u kojoj stvarna provedba aktivnosti odgovara izvornom planu ili pažljivo prilagođenom dizajnu aktivnosti postojećeg projekta/programa. Ako provoditelji aktivnosti naprave neplanirane izmjene, kao što je smanjenje broja radionica ili promjena sadržaja, navedeno može utjecati na učinkovitost projekta/programa (smanjenje učinkovitosti, neučinkovitost ili štetni učinci).¹⁵

Iako je dosljednost provedbe važna, isto ne znači da se plana treba strogo pridržavati u situacijama kada je očito da su prilagodbe nužne. Potrebno je održati ravnotežu između usklađenosti s inicijalnim planom (dosljednost provedbe) i fleksibilnosti (reagiranje na nove, nepredviđene događaje). Sve prilagodbe koje se tijekom provedbe naprave moraju biti opravdane i zabilježene, a njihov mogući negativni učinak prethodno razmotren.

Kada se planira provesti postojeći znanstveno utemeljen projekt/program, njegove ključne komponente moraju se sačuvati kako bi se osigurala njegova učinkovitost. Ključnim komponentama smatraju se oni dijelovi za koje je utvrđeno da pokreću mehanizam promjene ponašanja i zbog kojih projekt/program funkcionira. Također, prilikom planiranja provedbe znanstveno utemeljenog projekta/programa, važno je voditi računa i o vrijednosnim normama ciljane skupine, kao i potrebnim prilagodbama, npr. prilagodba jezika, usklađenost sadržaja s potrebama ciljane skupine.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Aktivnosti projekta/programa provode se u skladu s planiranom strukturom, sadržajem i načinom provedbe.
- Jasno su prepoznate ključne komponente projekta/programa koje je potrebno dosljedno provoditi.
- Sustavno bilježiti informacije o provedenim aktivnostima (što, kako i kada je provedeno), sudionicima (npr. broj, uključenost), eventualnim odstupanjima od plana, poteškoćama u provedbi i načinima njihova rješavanja.
- Ako su tijekom provedbe projekta/programa uvedene prilagodbe, jasno je opisano koje su prilagodbe napravljene, zbog čega su bile potrebne i na koji način su utjecale na provedbu aktivnosti i očuvanje ključnih komponenti projekta/programa.

---

¹⁵ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2011).

Preporuke:

- Važno je unaprijed definirati koje su komponente projekta/programa ključne i ne bi se trebale mijenjati (npr. trajanje programa, osnovni sadržaj, metode rada).
- Potrebno je razlikovati prilagodbe koje se odnose na način provedbe (npr. jezik, primjeri, dinamika rada) od onih koje mijenjaju sadržaj ili strukturu aktivnosti.
- Kada je moguće, konzultirati stručnjake ili autore programa prilikom značajnijih prilagodbi.
- Redovito pratiti provedbu i koristiti prikupljene informacije za unapređenje programa.

FAZA IV. EVALUACIJA PROJEKTA/PROGRAMA

STANDARD 10. Provedba evaluacije procesa i ishoda projekata/programa

Evaluacija je važan dio svakog preventivnog projekta/programa koji pruža odgovore na pitanja: što se sve dogodilo tijekom provedbe (evaluacija procesa) i je li projekt/program postigao ono što je trebao (evaluacija ishoda). Prilikom provedbe evaluacije, najčešće se provodi evaluacija procesa, dok je evaluacija ishoda manje zastupljena. No, evaluaciju bi trebalo shvaćati kao integrirani sustav koji uključuje obje sastavnice i pruža vrijedne informacije o potrebnim unapređenjima projekta/programa, a može biti ključna za odluku treba li nastaviti s njegovom provedbom ili ne. Također, potiče se i dodatno vrednuje provedba evaluacije učinka koja je usmjerena na procjenu dugoročni(ji)h promjena koje se mogu povezati s provedbom preventivnog projekta ili programa.

Evaluacija procesa

Provedbom evaluacije procesa dokumentira se sve što se dogodilo tijekom provedbe preventivnog projekta/programa. Neka od pitanja na koja odgovara evaluacija procesa su: što je provedeno, tko je proveo aktivnosti, koliko je aktivnosti provedeno, kada su i koliko dugo provedene, koliko je osoba sudjelovalo, kako su sudionici prihvatili aktivnosti, je li sve provedeno prema planu, koje su se promjene dogodile i zbog čega i dr. Na temelju prikupljenih podataka dobivaju se informacije o doseg i pokrivenosti projekta/programa, prihvatanju od strane sudionika, dosljednosti provedbe, odstupanjima od izvornog plana, korištenju resursa i dr. Prikupljene informacije tijekom evaluacije procesa pomažu u razumijevanju evaluacije ishoda te daju detaljniji uvid u kojim je segmentima potrebno unaprijediti projekt/program.

Evaluacija ishoda

Cilj osnovne razine evaluacije ishoda je razumjeti je li projekt/program postigao promjenu kod sudionika u skladu s definiranim ciljevima, a da im nije nanio štetu (npr. upitnik prije-poslije o usvojenom znanju ili promjeni stavova sudionika). Napredna razina evaluacije je kompleksnija i pruža informacije o promjenama kod sudionika projekta/programa, u odnosu na one koji nisu sudjelovali u projektu/programu, nastoji istražiti utječu li i kako različite komponente projekta/programa na njegovu učinkovitost, je li program prilagođen hrvatskom kontekstu, mogu li se dobiveni rezultati generalizirati i sl.

Unapređenje projekta/programa

Preventivni projekt/program potrebno je kontinuirano unapređivati, u skladu sa znanstveno utemeljenim spoznajama, povratnim informacijama sudionika i drugih relevantnih dionika projekta/programa te sukladno rezultatima evaluacije koji ukazuju na potrebu uvođenja izmjena i prilagodbe projekta/programa.

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Evaluacija procesa i ishoda planirana je prije početka provedbe projekta/programa.
- Jasno su definirani ciljevi projekta/programa te su uz njih povezani mjerljivi ishodi/pokazatelji (npr. promjene u znanju, stavovima, vještinama, ponašanju, okruženju).
- Provedena je evaluacija procesa koja uključuje prikupljanje podataka o provedbi aktivnosti (što, kako i kada je provedeno), sudjelovanju (broj i uključenost sudionika), prihvaćenosti aktivnosti od strane sudionika i eventualnim odstupanjima od plana.
- Provedena je osnovna evaluacija ishoda koja omogućuje procjenu promjena kod sudionika u odnosu na postavljene ciljeve (npr. prije i nakon provedbe).
- Jasno je opisano koje su metode prikupljanja podataka korištene (npr. upitnici, intervjui, opažanje).
- Rezultati evaluacije koriste se za unapređenje projekta/programa (npr. prilagodba aktivnosti, donošenje odluka o nastavku provedbe).

Preporuke:

- Prilikom planiranja evaluacije procesa i ishoda predlaže se konzultirati stručne osobe koje se bave evaluacijom preventivnih projekata/programa.
- Predlaže se angažirati neovisne stručnjake u provedbi evaluacije procesa i ishoda preventivnih projekata/programa (prilikom procesa kreiranja projekta/programa, a ne po njegovom završetku).
- Ako je preventivni projekt/program preuzet iz baze evaluiranih programa, predlaže se koristiti pripremljene evaluacijske alate i obrasce kako bi rezultati evaluacije bili usporedivi.
- Ako se samostalno razvija preventivni projekt/program, predlaže se koristiti relevantne alate i priručnike za evaluaciju projekata/programa.

HORIZONTALNI STANDARDI

STANDARD 11. Etička načela u provedbi preventivnih projekata/programa

Provedba preventivnih projekata i programa utječe na živote pojedinaca i zajednica, stoga je etičkim pitanjima potrebno posvetiti pozornost u svim fazama preventivnog djelovanja, od promišljanja opravdanosti intervencije, preko razvoja programa, do njegove provedbe i evaluacije. Preventivne aktivnosti u području uporabe sredstava ovisnosti/ponašajnih ovisnosti uključuju prosudbe o tome što je za ciljanu skupinu korisno, primjereno i potrebno. Stručnjaci koji razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programme ne bi trebali pretpostaviti da je svaka aktivnost sama po sebi etična i korisna, već je potrebno kontinuirano propitivati njezinu svrhu, primjerenost i moguće učinke. Iako ne postoje jednoznačni odgovori na sva etička pitanja koja se mogu pojaviti u preventivnom radu, etički pristup mora biti vidljiv u svim fazama projekta/programa. Važno je uzeti u obzir da različiti dionici mogu imati različite poglede na to što je etično, no u središtu uvijek mora biti dobrobit ciljane skupine, odnosno korisnika preventivnih aktivnosti.¹⁶

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- U projektu/programu su jasno definirane uloge i odgovornosti provoditelja, uključujući odgovornost za kvalitetu, etičnost i sigurnost provedbe aktivnosti.
- Sudionicima su prije uključivanja u projekt/program pružene jasne, razumljive i točne informacije o projektu/programu, ciljevima, sadržaju, trajanju i uvjetima sudjelovanja.
- Sudjelovanje se temelji na dobrovoljnosti i informiranom pristanku (za maloljetne osobe suglasnost roditelja/skrbnika).
- Osigurana je povjerljivost i zaštita osobnih podataka sudionika u skladu s važećim zakonskim propisima.
- U projektu/programu su prepoznati potencijalni etički rizici (npr. stigmatizacija određenih skupina) te su predviđeni načini njihova ublažavanja.
- Aktivnosti projekta/programa koje se provode ne smiju uzrokovati štetu, bilo namjernu ili nenamjernu (npr. značajno pogoršanje položaja ciljane skupine, stigmatizacija, pružanje aktivnosti za koje dokazi pokazuju da bi mogle naštetiti sudionicima).

Preporuke:

- Kada god je to moguće, u oblikovanje, provedbu i evaluaciju aktivnosti uključiti sudionike preventivnog projekta/programa.
- Redovito preispitivati etičke aspekte provedbe (npr. kroz timske sastanke ili refleksiju provoditelja).
- Posebno voditi računa o osjetljivim skupinama i potencijalnim nejednakostima u pristupu i sudjelovanju.
- Koristiti postojeće smjernice i standarde za etičko postupanje u području prevencije.

¹⁶ Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2024).

STANDARD 12. Kompetencije osoba koje razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programe

U Republici Hrvatskoj, u okviru pojedinih studijskih programa (socijalna pedagogija, socijalni rad, kriminalistika dr.) provodi se jedan ili više kolegija (obveznih ili izbornih) o prevenciji i preventivnim programima koji pružaju budućim stručnjacima osnovni okvir za njihovo razvijanje i provedbu, a prevencijskoj je znanosti posvećen jedan doktorski studij. S obzirom na potrebu razvijanja i provedbe preventivnih programa u različitim okruženjima, usmjeravajući se na različite razine prevencije i obuhvaćajući različite ciljne skupine, nužno je posjedovanje znanja i kompetencija većeg broja stručnjaka u području prevencije. Stoga je nužno ulagati u provedbu dodatnih i kontinuiranih edukacija u svrhu razvijanja kompetencija osoba koje razvijaju i provode preventivne aktivnosti. Kontinuirana edukacija u području prevencijske znanosti, bez obzira na posjedovanje znanja o ključnim pojmovima u području prevencije stečenih u okviru studijskih programa ili specifičnih edukacija, nužna je kako bi se pratila nova saznanja o dokazima učinkovitosti. Također, važno je i razlikovati kompetencije koje stručnjaci moraju posjedovati kako bi radili na razvijanju preventivnih projekata i programa od kompetencija koje je potrebno posjedovati za provedbu kreiranih preventivnih aktivnosti, odnosno projekata i programa.

Kako bi se osiguralo da preventivni projekti i programi budu u skladu sa suvremenim spoznajama i utemeljeni na dokazima učinkovitosti, stručnjaci koji sudjeluju u razvoju preventivnih projekata i programa trebaju imati odgovarajuća znanja o načelima, teoriji i praksi prevencije te biti osposobljeni za primjenu znanstveno utemeljenih pristupa. Njihov rad treba biti u okviru relevantnih stručnih, institucionalnih ili organizacijskih struktura koje osiguravaju kvalitetu, stručnu podršku i odgovornost u provedbi.

Osobe koje provode preventivne aktivnosti mogu koristiti dostupne projekte/programe koji se temelje na dokazima učinkovitosti, a koji su dostupni u bazama/registrima koji se vode na nacionalnoj i europskoj razini te se na njih oslanjati.¹⁷

Minimalni kriteriji za provedbu standarda:

- Svi koji razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programe imaju osnovna znanja o znanstveno utemeljenoj prevenciji (npr. rizični i zaštitni čimbenici, razine prevencije, učinkoviti pristupi).
- Prije provedbe projekta/programa osigurana je odgovarajuća edukacija za proveditelje, koja uključuje: osnovne koncepte prevencije, specifičnosti projekta/programa i način provedbe i praćenja aktivnosti (npr. edukacije prema *Europskom prevencijskom kurikulumu*, edukacije o razvoju programa prevencije ovisnosti u skladu s *Europskim standardima za kvalitetnu prevenciju zlouporabe droga (EDPQS)*).

---

¹⁷ Ibid.

- Jasno je definirano tko sudjeluje u razvoju, a tko u provedbi projekta/programa te koje su njihove uloge i odgovornosti.
- Provođitelji imaju pristup relevantnim materijalima i smjernicama za provedbu aktivnosti (npr. priručnici, protokoli, upute).
- Osigurana je podrška provoditeljima tijekom provedbe (npr. stručna podrška, konzultacije, supervizija ili koordinacija).

Preporuke:

- Kontinuirano stručno usavršavanje osoba koje razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programe.
- Sudjelovanje u edukacijama koje se temelje na međunarodnim i europskim standardima kvalitete u području prevencije.
- Koristiti postojeće, evaluirane programe i materijale, osobito kada osobe koje provode aktivnosti nemaju specijalizirana znanja za njihov razvoj.

III. KLJUČNI UVJETI ZA OSIGURAVANJE KVALITETE I ODRŽIVOSTI PREVENTIVNIH PROJEKATA I PROGRAMA

Uz primjenu standarda po fazama provedbe i horizontalnih standarda, za kvalitetnu i održivu provedbu preventivnih projekata/programa važno je osigurati i odgovarajuće organizacijske, provedbene i kontekstualne uvjete. Ovi uvjeti omogućuju da se standardi u praksi mogu dosljedno primjenjivati te da se preventivne aktivnosti ne provode samo kao pojedinačni ili kratkoročni naponi, već kao dio šireg i održivog sustava prevencije. Stoga se u ovom poglavlju opisuju ključni uvjeti koji doprinose kvaliteti provedbe i dugoročnoj održivosti preventivnih projekata/programa.

Ključni uvjeti kojima se osigurava kvaliteta preventivnih projekata/programa u različitim fazama, od pripreme, razvoja, provedbe, do njihove evaluacije:

- **Uključenost relevantnih dionika:** Dionici su pojedinci, skupine i organizacije koje imaju osobni interes za sudjelovanjem u aktivnostima projekta/programa ili dobivanjem informacija o njegovim rezultatima i/ili oni na koje projekt/program izravno ili neizravno utječe. Dionici mogu biti: ciljana skupina, lokalna zajednica, institucije (npr. policija, hitna pomoć) i druge organizacije i stručnjaci koji se bave prevencijom ovisnosti te institucije koje pružaju financijsku podršku projektu/programu. Potrebno je identificirati relevantne dionike, procijeniti njihov odnos prema programu i odlučiti kako i u kojim fazama projekta ih uključiti kako bi se uspješno proveo projekt/program. Uključivanje ciljane populacije u kreiranje projekta/programa, iako može biti izazovno, može doprinijeti da aktivnosti projekta/programa budu prihvaćene i relevantne za sudionike, što može utjecati na povećanje vjerojatnosti da će projekt/program postići svoje ciljeve. Uključenost relevantnih institucija i organizacija može omogućiti institucionalnu i stručnu podršku projektu/programu. Uključivanje institucija koje pružaju financijsku podršku projektu/programu kroz informiranje o postignutim rezultatima može doprinijeti povećanju svijesti o važnosti kontinuiranog osiguravanja sredstava za područje prevencije ovisnosti.¹⁸
- **Informiranje i vidljivost preventivnog projekta/programa:** Informiranje o projektu/programu i njegovim aktivnostima prije same provedbe, o napretku i ostvarenim rezultatima tijekom i po završetku provedbe putem različitih medija (web stranice, društvene mreže, konferencije, letci i sl.) povećava se transparentnost i povjerenje u projekt/program te utječe na njegovu vidljivost.
- **Suradnja sa znanstvenom zajednicom:** U razvoju, provedbi i evaluaciji preventivnih projekata i programa potiče se suradnja sa znanstvenicima, istraživačima i znanstvenim institucijama, osobito u području procjene potreba, razvoja aktivnosti te provedbe evaluacije (uključujući

---

¹⁸ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2011).

evaluaciju učinka). Time se osigurava primjena znanstveno utemeljenih pristupa te doprinos razvoju nacionalne baze dokaza o učinkovitosti preventivnih intervencija.

- **Osiguravanje financijske održivosti projekta/programa:** Kako bi se povećale mogućnosti dugoročne financijske podrške preventivnog projekta/programa, potrebno je isti temeljiti na dokazima učinkovitosti te jasno komunicirati navedeno kako bi se naglasila njegova kvaliteta i utjecaj na ciljanu populaciju. Preventivni projekt/program potrebno je povezati sa strateškim okvirom koji ističe potrebu provedbe kontinuiranih i na dokazima utemeljenih preventivnih aktivnosti.

Primjena standarda prevencije ovisnosti sadržanih u ovom dokumentu, kao i dodijeljen certifikat kvalitete od *Povjerenstva za ocjenu kvalitete i certifikaciju projekata/programa prevencije ovisnosti* mogu povećati mogućnosti za osiguravanje (dugoročne) financijske podrške projektu/programu. Kako bi se osigurala sredstava za provedbu projekta/programa, potrebno je usmjeriti se na različite izvore financiranja (lokalni, regionalni, nacionalni, europski natječaji, natječaji privatnih tvrtki, donacije).

Za projekte/programe koji imaju dokazanu učinkovitost u hrvatskom kontekstu, preporučuje se uspostava stabilnih i dugoročnih mehanizama sustavnog financiranja na nacionalnoj razini, uz jasno definirane kriterije evaluacije, praćenja provedbe i osiguravanja kvalitete, kako bi se omogućila njihova održivost, širenje i daljnji razvoj u skladu s identificiranim potrebama i prioritetima javnih politika.

Važnu ulogu u osiguravanju dugoročne održivosti preventivnih projekata/programa utemeljenih na dokazima znanosti imaju i predlagatelji i donositelji odluka na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, kao i oni koji ocjenjuju i odabiru preventivne projekte/programe za financiranje. Stoga je potrebno kontinuirano ulagati napore u podizanje svijesti o važnosti ulaganja u prevenciju ovisnosti i provoditi edukacije kako bi ključni dionici bili upoznati s osnovnim pojmovima koji se odnose na znanstveno utemeljenu prevenciju i važnosti kontinuiranog osiguravanja sredstava za preventivne projekte/programe koji se temelje na dokazima učinkovitosti, kao i potrebu njihove kontinuirane provedbe kako bi se utjecalo na dugoročne promjene.

IV. SUSTAV ZA OSIGURANJE PRIMJENE STANDARDA

1. Primjena *Standarda* kroz stručnu procjenu i certifikaciju

Primjena *Standarda* osigurava se kroz postupke stručne procjene i certifikacije projekata i programa prevencije ovisnosti koje provodi *Povjerenstvo za ocjenu kvalitete i certifikaciju projekata/programa prevencije ovisnosti* (u daljnjem tekstu: *Povjerenstvo*).

Povjerenstvo djeluje kao nacionalno referentno tijelo za procjenu kvalitete preventivnih projekata i programa te osigurava ujednačavanje kriterija kvalitete i njihovu usklađenost sa *Standardima*. U okviru svojih nadležnosti *Povjerenstvo*:

- provodi stručnu procjenu kvalitete projekata i programa;
- dodjeljuje certifikate kvalitete prema utvrđenim razinama;
- daje preporuke za unapređenje kvalitete projekata i programa;
- doprinosi razvoju i ujednačavanju kriterija kvalitete u području prevencije ovisnosti.

Status certifikacije sustavno se uzima u obzir u postupcima procjene kvalitete i financiranja projekata i programa te se vrednuje u skladu s razinom kvalitete utvrđenom u postupku certifikacije. Način vrednovanja definira se u okviru pojedinog postupka financiranja.

Podaci o projektima i programima, uključujući njihov certifikacijski status, unose se u *nacionalnu bazu preventivnih programa i projekata koji se provode u području prevencije ovisnosti*.

2. Primjena *Standarda* za projekte i programe koji se financiraju putem javnih natječaja

Standardi predstavljaju obvezni referentni okvir za planiranje, razvoj, provedbu i evaluaciju projekata i programa prevencije ovisnosti u svim sustavima.

Tijela državne uprave te jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dužne su osigurati integraciju *Standarda* u natječajnu dokumentaciju za financiranje preventivnih projekata i programa.

Usklađenost projekata i programa s minimalnim kriterijima utvrđenim *Standardima* predstavlja preduvjet za njihovo financiranje iz javnih sredstava.

Procjena usklađenosti provodi se putem standardiziranog obrasca koji je dio natječajne dokumentacije (*Dodatak 3.*)

Uz utvrđivanje minimalne usklađenosti, u postupcima procjene kvalitete preporučuje se korištenje dodatnih referentnih okvira, uključujući *Europske standarde kvalitete u prevenciji (EDPQS)*, radi unapređenja kvalitete projekata i programa.

U postupcima financiranja može se predvidjeti dodatno bodovanje ili utvrđivanje prioriternih područja za projekte i programe koji uključuju evaluaciju učinka ili raspoložu dokazima o učinkovitosti.

Procjenu kvalitete provode nadležna tijela putem svojih povjerenstava ili drugih stručnih tijela, u skladu s propisanim postupcima.

3. Primjena *Standarda* za projekte i programe koji se ne financiraju putem javnih natječaja

Projekti i programi prevencije ovisnosti koji se provode ili planiraju provoditi na nacionalnoj ili lokalnoj razini, a ne financiraju se putem javnih natječaja, podliježu stručnoj procjeni *Povjerenstva*. Ova obveza odnosi se na projekte i programe čiji su nositelji tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne ustanove u sustavu zdravstva i socijalne skrbi te **visoka učilišta**, neovisno o broju uključenih nositelja.

Projekt ili program dostavlja se *Povjerenstvu* na procjenu prije početka njegove provedbe.

Usklađenost s minimalnim kriterijima utvrđenim *Standardima* predstavlja uvjet za daljnju provedbu projekta ili programa.

Procjena se provodi putem standardiziranog obrasca (*Dodatak 3.*).

4. Primjena *Standarda* za programe prevencije ovisnosti koji se provode u odgojno-obrazovnim ustanovama

Postupci odobravanja i praćenja provedbe programa prevencije ovisnosti provode se u okviru sustava odgoja i obrazovanja. Odgojno-obrazovne ustanove dužne su osigurati primjenu *Standarda* u planiranju, provedbi i evaluaciji programa prevencije ovisnosti.

Programi prevencije ovisnosti moraju biti usklađeni s minimalnim kriterijima utvrđenim *Standardima*, o čemu mišljenje daje Agencija za odgoj i obrazovanje.

U odgojno-obrazovnom sustavu ovi *Standardi* primjenjuju se zajedno s *Minimalnim standardima prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu*, koji kao sektorski standardi detaljnije uređuju operativne i organizacijske aspekte provedbe preventivnih aktivnosti.

V. OSIGURANJE PROVEDBE STANDARDA

Nacionalne standarde prevencije ovisnosti, na prijedlog Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i uz prethodno mišljenje nadležnih tijela, donosi *Povjerenstvo za ovisnosti i ponašajne ovisnosti Vlade Republike Hrvatske*.

Na temelju zaključka *Povjerenstva za ovisnosti i ponašajne ovisnosti Vlade Republike Hrvatske* o donošenju *Standarda*, ministarstva nadležna za zdravstvo, odgoj i obrazovanje, socijalnu politiku te unutarnje poslove donijet će odluku kojom tijela i ustanove iz svojeg djelokruga, koje provode programe i projekte prevencije ovisnosti, obvezuju na njihovu provedbu.

Navedena ministarstva upoznaju tijela i ustanove iz svog djelokruga s ovim *Standardima* i poduzimaju mjere za njihovu primjenu, osobito u okviru provedbe postupaka ocjenjivanja i odobravanja sredstava za provedbu preventivnih projekata i programa, kao i praćenja izvještaja o provedbi istih, a kada je to potrebno, i stručnim uvidom u provedbu.

Praćenje provedbe *Standarda* u okviru svog djelokruga osiguravaju stručne službe ministarstava nadležnih za zdravstvo, odgoj i obrazovanje, socijalnu politiku i unutarnje poslove, u suradnji s Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo koordinira i prati provedbu *Standarda* i zadužen je za njihovo predstavljanje, organizaciju edukacija i pružanje stručne podrške za njihovu provedbu.

U svrhu praćenja provedbe *Standarda* te unapređenja i standardizacije prikupljanja podataka o preventivnim aktivnostima koje provode različiti dionici u Republici Hrvatskoj u području prevencije ovisnosti, Hrvatski zavod za javno zdravstvo vodi *nacionalnu bazu preventivnih programa i projekata*. Baza predstavlja jedinstveno mjesto za prikupljanje podataka o aktivnostima u području prevencije ovisnosti (omogućava pregled dostupnih projekata i programa; analizu obuhvata i dostupnosti aktivnosti; pruža podršku praćenju i evaluaciji sustava prevencije i dr.). Podaci u bazi uključuju i informacije o razini kvalitete projekata i programa kojima je *Povjerenstvo za ocjenu kvalitete i certifikaciju projekata/programa prevencije ovisnosti* dodijelilo certifikat kvalitete. Podaci iz baze koriste se za potrebe nacionalnog izvještavanja, planiranja i unapređenja javnih politika, praćenje provedbe nacionalnih strateških i operativnih dokumenata te služe kao referentni izvor u postupcima planiranja, procjene i odobravanja sredstava za provedbu preventivnih projekata i programa.

VI. ZAVRŠNE ODREDBE

Projekti i programi čija je provedba u tijeku na dan usvajanja *Standarda* trebaju se, ako je planiran nastavak njihove provedbe, uskladiti sa Standardima u roku od 24 mjeseca od dana njihovog donošenja.

Tijela državne uprave te jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dužna su kriterije za financiranje programa i projekata prevencije ovisnosti putem javnih natječaja, a koji će se pokrenuti nakon donošenja *Standarda*, uskladiti s minimalnim kriterijima utvrđenim ovim *Standardima*.

Na preventivne projekte i programe koji se provode u sustavu odgoja i obrazovanja, uz ove *Standarde*, nastavljaju se primjenjivati i *Minimalni standardi u području prevencije ovisnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama*, kao sektorski dokument.

POJMOVNIK

aktivnost	Pojedinačna, jasno definirana radnja ili susret usmjeren na ciljanu skupinu (npr. radionica, susret, predavanje, sastanak). Skup povezanih aktivnosti određenog sadržaja, trajanja i intenziteta, prilagođenih ciljanoj skupini čine preventivni projekt ili program.
alternativna skrb	Odnosi se na sustav zbrinjavanja i zaštite osoba (npr. djece i mladih bez odgovarajuće roditeljske skrbi) koji privremeno ili trajno ne mogu živjeti u primarnoj obitelji.
ciljana skupina	Pojedinci ili skupine određenih karakteristika na koje se provedbom preventivnog projekta/programa želi utjecati.
evaluacija ishoda	Procjena je li projekt/program postigao promjene kod sudionika u skladu s postavljenim ciljevima (npr. promjene u znanju, stavovima ili ponašanju), bez negativnih učinaka.
evaluacija procesa	Praćenje i dokumentiranje provedbe projekta/programa (što je provedeno, kako, s kim i u kojim uvjetima).
evaluacija učinka	Procjena dugoročnih i širih promjena koje su rezultat projekta/programa na razini pojedinaca, skupina ili zajednice.
indicirana prevencija	Projekti/programi indicirane prevencije usmjereni su na pojedince i pomažu im nositi se s rizičnim čimbenicima i osobinama ličnosti koji ih čine ranjivima na povećanje uporabe sredstava ovisnosti (npr. školski neuspjeh, antisocijalno ponašanje, psihijatrijski poremećaji) ili koji pokazuju rane znakove problematične uporabe sredstava ovisnosti/ponašajnih ovisnosti (ali ne i kliničke kriterije za ovisnost). Cilj indiciranih preventivnih aktivnosti nije nužno usmjeren na sprečavanje početka uporabe sredstava ovisnosti/ponašajnih ovisnosti, već i na sprečavanje (brzog) razvoja ovisnosti, kao i smanjivanje učestalosti uporabe ili sprječavanje napredovanja do štetnijih obrazaca.
intervencija	Planirana i ciljana cjelina koja obuhvaća jednu ili više međusobno povezanih aktivnosti usmjerenih na postizanje promjene kod pojedinaca, skupina ili u okruženju.
kratke intervencije	Kratki, usmjereni razgovori kojima je cilj podići svijest pojedinca o rizicima korištenja sredstava ovisnosti i ponašajnih ovisnosti i motivirati ih na promjenu ponašanja.
neizravni (indirektni) korisnici	Pojedinci, skupine ili organizacije koje nisu izravno uključene u projektne/programske aktivnosti, ali imaju koristi od navedenih aktivnosti/rezultata koji se projektom ili programom postižu.
normativna uvjerenja	Percepcija pojedinca o tome koja su ponašanja u njegovoj okolini uobičajena, prihvatljiva ili očekivana, pri čemu takva percepcija može postati norma koja usmjerava njegovo ponašanje.
okruženje	Društveni i fizički kontekst u kojem se provode preventivne aktivnosti (npr. obitelj, škola, zajednica).
otpornost	Proces prilagodbe pojedinaca i ostvarenja pozitivnih ishoda unatoč tome što se nalaze u teškoćama. Suprotni pojam je ranjivost.
ovisnost	Stanje obilježeno gubitkom kontrole nad uporabom određene tvari ili ponašanja, unatoč negativnim posljedicama. Nastaje kao rezultat

	međudjelovanja bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika. Sukladno dijagnostičkim kriterijima, u ovisnosti spadaju: ovisnost o alkoholu, drogama, nikotinu, kockanju i videoigrama.
praktičar/ka u području prevencije	Osoba koja primjenjuje znanja, pristupe ili aktivnosti iz područja prevencije u okviru svoje osnovne profesije, npr. u obrazovanju, zdravstvu, socijalnoj skrbi, policiji ili radu u zajednici. Prevencija nije nužno njezina glavna profesionalna zadaća, ali je važan dio njezina rada.
prevencija	Skup planiranih aktivnosti i intervencija kojima je cilj spriječiti ili odgoditi pojavu rizičnih ponašanja te potaknuti razvoj zdravih i poželjnih obrazaca ponašanja.
prevencija ovisnosti	Prevencija ovisnosti ima za cilj spriječiti početak uporabe sredstava/ponašajnih ovisnosti i može pomoći onima koji su započeli s uporabom da izbjegnju razvoj poteškoća.
program	Skup niza aktivnosti ili više projekata kojima se postižu dugoročni ciljevi (npr. četverogodišnji program namijenjen nižim razredima osnovne škole).
projekt	Skup aktivnosti kojima se postižu određeni ciljevi u kraćem, definiranom vremenskom trajanju (npr. jedna školska godina).
provoditelj preventivnog projekta/programa	Osoba koja je educirana za neposrednu provedbu konkretne preventivne intervencije, projekta ili programa sa sudionicima, najčešće prema unaprijed određenom programu, priručniku, planu ili smjernicama.
razina prevencije	Stupanj usmjerenosti preventivnih aktivnosti ovisno o razini rizika ciljane skupine (univerzalna, selektivna, indicirana prevencija).
ranjivost	Sklonost pojedinca, uvjetovana genetskim, psihološkim i socijalnim čimbenicima, koja povećava vjerojatnost pojave rizičnih ponašanja i problema mentalnog zdravlja. Suprotni pojam ranjivosti je otpornost.
rizični čimbenici	Obilježja pojedinca, okruženja ili društva koja povećavaju vjerojatnost pojave rizičnih ponašanja, osobito u interakciji s osobnom ranjivošću.
selektivna prevencija	Projekti/programi selektivne prevencije ciljaju ranjive skupine (npr. mladi u nepovoljnom položaju, ranjive obitelji) čiji je rizik od poremećaja značajno veći od prosjeka ili u kojima je uporaba sredstava ovisnosti prisutna. Aktivnosti ovih projekata/programa usmjereni su na poboljšanje prilika u okruženju ranjivih skupina.
socijalizacija	Proces učenja, oblikovanja i prijenosa kulturno prihvatljivih i primjerenih stavova, uvjerenja, normi i ponašanja potrebnih za funkcioniranje u društvu.
socijalno-emocionalne vještine	Sposobnosti prepoznavanja i upravljanja vlastitim emocijama, razumijevanja drugih, uspostavljanja pozitivnih odnosa i odgovornog donošenja odluka.
standardi	Jasno definirani kriteriji koji opisuju što čini kvalitetan preventivni projekt ili program te služe kao smjernice za njegovo planiranje, provedbu i evaluaciju.
stručnjak/inja u području prevencije	Osoba čije su primarne odgovornosti vezane uz planiranje, razvoj, provedbu, koordinaciju, evaluaciju ili stručnu podršku preventivnim intervencijama, projektima ili programima.
univerzalna prevencija	Preventivni projekti/programi univerzalne prevencije ciljaju cijelu populaciju, odnosno skupine pojedinaca, neovisno o njihovom riziku od uporabe ili povijesti uporabe sredstava ovisnosti. Cilj univerzalne

	prevencije je odvratiti ili odgoditi početak uporabe sredstava ovisnosti/ponašajnih ovisnosti, a većinom su usmjereni na usvajanje normativnih uvjerenja i stjecanje životnih vještina.
zaštitni čimbenici	Obilježja koja smanjuju vjerojatnost rizičnih ponašanja i potiču razvoj pozitivnih obrazaca ponašanja.
znanstveno utemeljena praksa/prevenција	Pristup planiranju i provedbi aktivnosti i intervencija koji se temelji na znanstvenim dokazima o njihovoj učinkovitosti i usmjeren je na postizanje mjerljivih pozitivnih ishoda.
životne vještine	Praktične osobne i socijalne vještine koje pojedincu pomažu u svakodnevnom funkcioniranju, suočavanju s izazovima, rješavanju problema i donošenju zdravih odluka.

LITERATURA

1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2011). *European drug prevention quality standards - A manual for prevention professionals*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupno na: https://www.euda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards_en
2. Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2024). *Europski preventivski kurikulum: priručnik za donositelje odluka, kreatore javnog mišljenja i kreatore politika u području znanstveno utemeljene prevencije uporabe sredstava ovisnosti (2. dop. izd.)*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo; Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2025/07/EUPC-prirucnik_2-izdanje_s-koricama_za-web.pdf
3. Nacionalna strategija prevencije ovisnosti, *Narodne novine*, 18/2023.
4. Uchtenhagen, A., and Schaub, M. (2011). *Minimum Quality Standards in Drug Demand Reduction EQUUS*. Research Institute for Public Health and Addiction, WHO Collaborating Centre affiliated to Zurich University. Dostupno na: https://www.drugsandalcohol.ie/28908/1/EQUUS_demand_reduction_standards_final_report.pdf
5. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) and World Health Organization (WHO) (2018). *International Standards on Drug Use Prevention (Second updated edition)*. Vienna: UN. Dostupno na: https://www.unodc.org/documents/prevention/UNODC-WHO_2018_prevention_standards_E.pdf
6. Vijeće Europske unije (2015). *Zaključci Vijeća o provedbi Akcijskog plana EU-a za borbu protiv droga (2013. – 2016.) u pogledu minimalnih standarda kvalitete u smanjenju potražnje za drogama u Europskoj uniji*, 11985/15. Dostupno na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11985-2015-INIT/hr/pdf>

DODATAK 1. Što se preporučuje provoditi/što se pokazuje kao učinkovito?

Ovaj dodatak daje pregled pristupa i metoda rada koji se pokazuju učinkovitim u provedbi preventivnih projekata i programa, posebno u radu s ciljanom skupinom. Dok standardi po fazama provedbe definiraju što čini kvalitetan projekt/program, a horizontalni standardi i ključni uvjeti opisuju okvir njegove provedbe, ovaj dodatak prikazuje kako učinkoviti pristupi izgledaju u praksi.

1. Organizacija učinkovitih preventivnih intervencija

preporučeni pristup	Što to znači u praksi?
✓ aktivnosti se provode kao dio strukturiranog programa koji uključuje više međusobno povezanih aktivnosti	<i>aktivnosti su logički povezane i nadograđuju se kroz vrijeme, umjesto da se provode izolirano</i>
✓ aktivnosti omogućuju kontinuitet rada i postupno usvajanje znanja i vještina	<i>sudionici imaju priliku ponavljati i uvježbavati naučeno kroz više susreta</i>
✓ aktivnosti su prilagođene dobi, razvoju i iskustvu ciljane skupine	<i>sadržaj, primjeri i način rada odgovaraju svakodnevnim situacijama sudionika</i>

2. Učinkovite metode rada i pristupi u radu sa sudionicima

preporučeni pristup	Što to znači u praksi?
✓ interaktivne metode rada	<i>sudionici aktivno sudjeluju u aktivnostima te dijele iskustva (kroz rasprave, igranje uloga, grupni rad) umjesto pasivnog slušanja</i>
✓ razvoj socijalno-emocionalnih i životnih vještina	<i>rad na sposobnosti prepoznavanja, razumijevanja i upravljanja emocijama, sposobnosti uživanja u osjećajima drugih osoba, samokontrole, uspostavljanja i zadržavanja zdravih odnosa, donošenja odgovornih odluka i dr.</i>
✓ poticanje kritičkog promišljanja	<i>sudionici analiziraju situacije i posljedice te razvijaju vlastite zaključke</i>
✓ rad na normativnim uvjerenjima	<i>preispitivanje percepcije "što svi rade" i što je prihvatljivo ponašanje</i>
✓ korištenje primjera bliskih iskustvu sudionika	<i>situacije iz svakodnevnog života sudionika</i>
✓ vjerodostojne i jasne informacije	<i>točne, razumljive i uravnotežene informacije prilagođene dobi</i>

3. Usklađenost i relevantnost poruka

preporučeni pristup	Što to znači u praksi?
✓ osiguravanje jasnih i dosljednih poruka unutar programa	<i>sve aktivnosti šalju usklađene poruke koje se međusobno nadopunjuju</i>
✓ usklađivanje sadržaja aktivnosti s ciljevima programa	<i>svaka aktivnost doprinosi postizanju ciljeva, bez "viška" ili nepovezanih sadržaja</i>
✓ povezivanje sadržaja s realnim situacijama u kojima se sudionici nalaze	<i>sudionici prepoznaju kako se naučeno može primijeniti u svakodnevnom životu</i>

4. Kvaliteta rada sa sudionicima

preporučeni pristup	Što to znači u praksi?
✓ stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja za sudjelovanje	<i>sudionici se osjećaju slobodno izraziti mišljenje bez straha od osude</i>
✓ poticanje otvorene komunikacije i razmjene mišljenja	<i>razgovor i razmjena iskustava važan su dio procesa učenja</i>
✓ uvažavanje različitih iskustava i perspektiva sudionika	<i>poštuju se različita mišljenja i iskustva unutar skupine</i>
✓ prilagodba aktivnosti dinamici i potrebama skupine	<i>voditelj prilagođava tempo i način rada ovisno o reakcijama sudionika</i>

5. Brzi podsjetnik za planiranje aktivnosti

ako se želi postići...	koristiti...
razvoj vještina →	interaktivne metode i ponavljanje kroz više susreta
promjenu stavova →	rasprave i poticanje na kritičko promišljanje
bolje razumijevanje rizika →	realne situacije i refleksiju iskustva
veću uključenost sudionika →	aktivno sudjelovanje i relevantne teme

Navedeni pristupi mogu se kombinirati i prilagođavati u skladu s ciljevima projekta/programa i obilježjima ciljane skupine.

DODATAK 2. Što se ne preporučuje/što se pokazuje kao manje učinkovito ili neučinkovito?

manje učinkovito (ne preporučuje se)	Zbog čega nije učinkovito?	preporučeni pristup
✗ izdvojena, jednokratna aktivnost (predavanje/radionica/kazališna predstava)	<i>Nema kontinuiteta ni ponavljanja, što je nužno za usvajanje znanja i posebno vještina. Učinak je kratkotrajan i često se svodi na informiranje bez promjene ponašanja. Sudionici nemaju priliku uvježbati naučeno niti ga povezati s vlastitim iskustvom.</i>	✓ Više međusobno povezanih aktivnosti unutar strukturiranog programa (npr. radionice, rasprave, ponavljanje i uvježbavanje vještina kroz više susreta).
✗ kreativne/sportske aktivnosti kao jedine aktivnosti na kojima se temelji preventivni projekt/program	<i>Iako mogu biti korisne za uključivanje i motivaciju, same po sebi ne djeluju izravno na rizične i zaštitne čimbenike niti razvijaju ključne životne vještine. Učinak na prevenciju ovisnosti je ograničen ako aktivnosti nisu povezane s jasnim preventivnim ciljevima.</i>	✓ Kombinacija s ciljanim aktivnostima (npr. radionice za razvoj socijalno-emocionalnih vještina), uz povezivanje iskustava iz aktivnosti s učenjem i refleksijom.
✗ isključivo predavanja (pasivno slušanje)	<i>Pasivni pristup ne potiče aktivno učenje ni razvoj vještina. Sudionici ostaju u ulozi slušatelja, bez mogućnosti primjene, rasprave i osobnog angažmana. Time se smanjuje razumijevanje i dugoročno zadržavanje sadržaja.</i>	✓ Interaktivne metode rada (npr. rasprave, grupni rad, igranje uloga, praktične vježbe) koje uključuju sudionike i omogućuju aktivno učenje.
✗ zastrašivanje (npr. šokantne slike i/ili poruke)	<i>Može izazvati strah, ali ne razvija vještine za suočavanje s rizicima. Kod nekih sudionika može dovesti do poricanja, izbjegavanja ili suprotnog učinka. Također može smanjiti vjerodostojnost poruke ako se percipira kao pretjerana ili manipulativna.</i>	✓ Vjerodostojne, uravnotežene informacije uz razvoj vještina donošenja odluka, samokontrole i kritičkog promišljanja.
✗ zbunjujuće ili nedosljedne poruke unutar projekta/programa	<i>Nedosljedne poruke unutar projekta/programa, osobito kada se aktivnosti provode u više okruženja (npr. škola, obitelj, zajednica).</i>	✓ Usklađivanje poruka i pristupa kroz sva okruženja uključena u projekt/program, uz jasno definirane ciljeve i konzistentan sadržaj aktivnosti.
✗ “samo reci ne” pristup	<i>Pojednostavljuje kompleksne situacije i ne uzima u obzir društveni pritisak i kontekst u kojem se odluke donose. Ne razvija konkretne vještine potrebne za suočavanje s realnim situacijama.</i>	✓ Razvoj konkretnih socijalnih i životnih vještina (npr. komunikacija, donošenje odluka, upravljanje pritiskom vršnjaka) kroz uvježbavanje.
✗ vršnjačka edukacija bez dokaza učinkovitosti	<i>Učinkovitost uvelike ovisi o kvaliteti pripreme i strukturi programa. Bez jasnog okvira i edukacije, poruke mogu biti netočne, nedosljedne ili nedovoljno učinkovite. Također postoji rizik od jačanja postojećih normi ako se na njih ne djeluje na odgovarajući način.</i>	✓ Strukturirani programi vršnjačke edukacije uz odgovarajuću edukaciju, podršku i nadzor, temeljeni na dokazima o učinkovitosti

✖ svjedočanstva osoba s iskustvom ovisnosti	<i>Nema dokaza o preventivnom učinku; iskustva su individualna i često se ne mogu povezati sa stvarnim životom sudionika. Može doći do neželjenih učinaka poput romantizacije rizičnih ponašanja ili pogrešne interpretacije poruka (npr. fokus na "priču" umjesto na posljedice). Također može izazvati strah, nelagodu ili otpor kod sudionika.</i>	✓ Strukturirane aktivnosti usmjerene na razvoj vještina, kritičko promišljanje i donošenje odluka, uz korištenje vjerodostojnih i uravnoteženih informacija
✖ posjet terapijskoj zajednici	<i>Nema dokaza o preventivnom učinku; sudionici se mogu teško identificirati s osobama u terapiji, što smanjuje relevantnost poruke. Postoji rizik od stigmatizacije osoba s ovisnošću ili stvaranja pogrešnih percepcija o problemu. Također, izloženost intenzivnim sadržajima može izazvati nelagodu, strah ili suprotan efekt (npr. distanciranje od problema – "to se meni ne može dogoditi").</i>	✓ Aktivnosti prilagođene dobi i iskustvu ciljane skupine, usmjerene na svakodnevne situacije, razvoj vještina i razumijevanje rizičnih i zaštitnih čimbenika

DODATAK 3. Pregled minimalnih kriterija prema standardima prevencije ovisnosti

STANDARD 1. Utemeljenost projekta/programa na procjeni potreba

Preventivni projekt/program sadrži sažet i jasan opis procjene potreba koji se temelji na činjenicama, a ne pretpostavkama.

Procjena potreba temelji se na recentnim nacionalnim, regionalnim i/ili lokalnim podacima. Ako se koriste zastarjeli podaci, obrazloženi su razlozi njihovog korištenja.

Kako bi se dobila sveobuhvatna procjena situacije, koriste se različiti izvori podataka.

Jasno je opisano koji su izvori podataka korišteni i na koji način su prikupljeni.

Ako se procjena potreba oslanja primarno na sekundarne podatke, obrazloženo je kako su podaci primjenjivi na lokalni kontekst te su navedena njihova ograničenja.

Prepoznati su ključni problemi i/ili potrebe na koje projekt/program odgovara.

Jasno je prikazana povezanost između procijenjenih potreba, ciljne skupine, razine prevencije, ciljeva i planiranih aktivnosti preventivnog projekta/programa.

STANDARD 2. Definiranje ciljne skupine projekta/programa

Ciljana skupina jasno je definirana i prepoznatljiva.

Ciljana skupina opisana je kroz ključne karakteristike, kao što su dob, spol, razvojna faza, broj sudionika, područje ili okruženje i sl.

Opis ciljne skupine uključuje i relevantne karakteristike okruženja u kojem ciljana skupina živi ili se okuplja te uzima u obzir i druga obilježja, poput vrijednosti, normi, stavova i iskustva povezanih s uporabom sredstava ovisnosti i drugim rizičnim ponašanjima.

Opis ciljne skupine temelji se na procjeni potreba i povezan je s identificiranim problemima i potrebama.

Ciljana skupina opisana je u odnosu na razinu rizika.

Jasno su definirani kriteriji uključivanja/isključivanja sudionika.

Procijenjena je dostupnost i motivacija ciljne skupine za sudjelovanje u projektu/programu.

Jasno je prikazana povezanost između ciljne skupine, razine prevencije, ciljeva i planiranih aktivnosti projekta/programa.

STANDARD 3. Usmjerenost na rizične i zaštitne čimbenike

Jasno su definirani rizični i zaštitni čimbenici relevantni za ciljanu skupinu i problem na koji se želi utjecati.

Odabrani rizični i zaštitni čimbenici temelje se na nalazima dostupne i recentne stručne literature, uključujući dostupne rezultate istraživanja na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Rizični i zaštitni čimbenici opisani su u odnosu na razvojnu dob ciljne skupine.

Rizični i zaštitni čimbenici povezani su s okruženjem u kojem se projekt/program provodi.

Jasno je prikazano na koji način odabrani rizični i zaštitni čimbenici doprinose problemu i zbog čega su odabrani kao fokus projekta/programa.

Jasno je prikazana povezanost između rizičnih i zaštitnih čimbenika, ciljeva projekta/programa i planiranih aktivnosti.

Preventivne aktivnosti usmjerene su na konkretne rizične i/ili zaštitne čimbenike.

STANDARD 4. Utemeljenost projekta/programa na teoriji (i dokazima učinkovitosti)

U projektu programu jasno je naveden teorijski model ili konceptualni okvir na kojem se isti temelji.

Obrazloženo je na koji način odabrani teorijski model objašnjava problem i mehanizme promjene relevantne za ciljanu skupinu.

Ako se provodi postojeći projekt/program, navedeni su dostupni dokazi o njegovoj učinkovitosti i obrazložena je njihova primjenjivost na kontekst u kojem će se projekt/program provoditi.

Ako se razvija novi projekt/program, obrazloženo je na koji način su odabrane aktivnosti utemeljene na teoriji i dostupnim dokazima iz stručne literature.

STANDARD 5. Definiranje razine prevencije na koju je usmjeren projekt/program

---

Jasno je navedeno kojoj razini prevencije projekt/program pripada.

Odabir razine prevencije obrazložen je na temelju procjene potreba i karakteristika ciljane skupine.

Ciljana skupina i razina prevencije međusobno su usklađene.

Ako projekt/program uključuje više razina prevencije, jasno su razgraničene aktivnosti koje pripadaju pojedinoj razini.

Ako je projekt/program usmjeren na selektivnu ili indiciranu prevenciju, jasno su definirani kriteriji uključivanja sudionika.

Jasno je prikazana povezanost između razine prevencije, ciljeva i planiranih aktivnosti projekta/programa.

STANDARD 6. Definiranje okruženja u kojem/kojima se provodi preventivna intervencija

---

U projektu programu jasno je definirano okruženje ili okruženja u kojima se provode aktivnosti.

Obrazloženo je zbog čega je odabrano okruženje relevantno za ciljanu skupinu.

Opisano je na koji način odabrano okruženje omogućuje djelovanje na identificirane rizične i zaštitne čimbenike.

Ako projekt/program uključuje više okruženja, jasno su opisane aktivnosti koje se provode u svakom od njih.

Opisano je kako će se osigurati dostupnost i sudjelovanje ciljane skupine u odabranom okruženju.

Jasno je prikazana povezanost između okruženja, ciljane skupine, razine prevencije i planiranih aktivnosti.

STANDARD 7. Usklađenost preventivnih intervencija s dobi i razvojnim karakteristikama

---

Sadržaj aktivnosti primjeren je razini razumijevanja sudionika.

Odabrane metode rada odgovaraju razvojnim karakteristikama ciljane skupine.

Trajanje i dinamika aktivnosti prilagođeni su dobi i razvojnim karakteristikama ciljane skupine.

Način komunikacije prilagođen je ciljanoj skupini.

Jasno je prikazana povezanost između dobi, razvojnih karakteristika ciljane skupine i odabranih aktivnosti projekta/programa.

STANDARD 8. Definiranje strukture, sadržaja i načina provedbe aktivnosti projekta/programa

Jasno je opisana struktura projekta/programa.

Jasno je definiran sadržaj aktivnosti i povezan s ciljevima projekta/programa.

Aktivnosti su međusobno povezane i čine logičan slijed.

Način provedbe aktivnosti uključuje korištenje različitih, interaktivnih metoda rada.

Osigurana je dostupnost aktivnosti ciljanoj skupini.

Aktivnosti su prilagođene ciljanoj skupini.

Predviđen je dovoljan broj aktivnosti i trajanje provedbe kako bi se omogućilo usvajanje i uvježbavanje vještina.

Jasno je prikazana povezanost između ciljeva projekta/programa, sadržaja aktivnosti i metoda provedbe.

Aktivnosti se temelje na dostupnim dokazima o učinkovitosti ili preporukama iz relevantne stručne literature.

STANDARD 9. Dosljedna provedba i opravdane prilagodbe aktivnosti projekta/programa

Aktivnosti projekta/programa provode se u skladu s planiranom strukturom, sadržajem i načinom provedbe.

Jasno su prepoznate ključne komponente projekta/programa koje je potrebno dosljedno provoditi.

Tijekom provedbe projekta/programa, sustavno se bilježe informacije o provedenim aktivnostima, sudionicima, eventualnim odstupanjima od plana, poteškoćama u provedbi i načinima njihova rješavanja.

Ako su tijekom provedbe projekta/programa uvedene prilagodbe, jasno je opisano koje su prilagodbe napravljene, zbog čega su bile potrebne i na koji način su utjecale na provedbu aktivnosti.

STANDARD 10. Provedba evaluacije procesa i ishoda projekata/programa

Evaluacija procesa i ishoda planirana je prije početka provedbe projekta/programa.

Jasno su definirani ciljevi projekta/programa te su uz njih povezani mjerljivi pokazatelji.

Provedena je evaluacija procesa koja uključuje prikupljanje podataka o provedbi aktivnosti, sudjelovanju sudionika, prihvaćenosti aktivnosti od strane sudionika i eventualnim odstupanjima od plana.

Provedena je osnovna evaluacija ishoda koja omogućuje procjenu promjena kod sudionika u odnosu na postavljene ciljeve.

Jasno je opisano koje su metode prikupljanja podataka korištene.

Rezultati evaluacije koriste se za unapređenje projekta/programa.

STANDARD 11. Etička načela u provedbi preventivnih projekata/programa

Jasno su definirane uloge i odgovornosti provoditelja, uključujući odgovornost za kvalitetu, etičnost i sigurnost provedbe aktivnosti projekta/programa.

Sudionicima su prije uključivanja u projekt/program pružene jasne, razumljive i točne informacije o projektu/programu, odnosno njegovim ciljevima, sadržaju, trajanju i uvjetima sudjelovanja.

Sudjelovanje se temelji na dobrovoljnosti i informiranom pristanku (za maloljetne osobe suglasnost roditelja/skrbnika).

Osigurana je povjerljivost i zaštita osobnih podataka sudionika u skladu s važećim zakonskim propisima.

U projektu/programu su prepoznati potencijalni etički rizici te su predviđeni načini njihova ublažavanja.

Aktivnosti projekta/programa koje se provode ne uzrokuju štetu, bilo namjernu ili nenamjernu.

STANDARD 12. Kompetencije osoba koje razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programe

Svi koji razvijaju i/ili provode preventivne projekte/programe imaju osnovna znanja o znanstveno utemeljenoj prevenciji.

Prije provedbe projekta/programa osigurana je odgovarajuća edukacija za provoditelje.

Jasno je definirano tko sudjeluje u razvoju, a tko u provedbi projekta/programa te koje su njihove uloge i odgovornosti.

Provoditelji imaju pristup relevantnim materijalima i smjernicama za provedbu aktivnosti.

Osigurana je podrška provoditeljima tijekom provedbe (npr. stručna podrška, konzultacije, supervizija ili koordinacija).